

Zárótanulmány
a Leonardo-program által finanszírozott
bukaresti tanulmányútról

Beke Zsolt

2013.

TARTALOM

1. Románia általános bemutatása	3
1.1. Történelme	3
1.2. Természet- és társadalomföldrajzi jellemzői.....	5
1.3. Románia demográfiai jellemzői	6
1.3.1. A lakosság etnikai- és vallási megoszlása.....	7
2. Szociális kihívások (munkanélküliség, szegénység, lakáshelyzet, hajléktalanság)	8
2.1. Munkanélküliség	8
2.2. A szegénység Romániában.....	9
2.2.1. Anyagi depriváció	10
2.2.2. Lakáshelyzet.....	11
2.3. Minimális jövedelem.....	11
2.4. Hajléktalanság	12
2.4.1. Adatok a romániai hajléktalanságról.....	12
2.4.2. A politikai döntéshozók és a hajléktalanság	14
3. A fogadóintézmény, a Casa Ioana bemutatása.....	15
3.1. A Casa Ioana története	16
3.2. A Casa Ioana megfogalmazott céljai, küldetése.....	17
3.3. Az ellátás feltételei a Casa Ioana intézményeiben	18
3.4. A Casa Ioana pénzügyi helyzete a 2011-es jelentés szerint	19
3.5. Személyes tapasztalataim a Casa Ioanában, a mindennapi munka	20
4. A Samusocial Romania-nál	29
4.1. A Samusocial Romania bemutatása	29
4.2. A Samusocial mindennapjai-a nappali ellátás.....	30
4.3. A Samusocial mindennapjai-a munkavállalási workshop.....	32
4.4. A Samusocial mindennapjai-a mobil team.....	34
5. Rövidebb intézménylátogatások	36
5.1. Az Ateliere Fara Frontiere (Műhelyek Határok Nélkül) egyesület.....	37
5.2. A 4. sector gyermekszállója	38
5.3. A bukaresti önkormányzat szociális támogatásokkal foglalkozó főigazgatóságának felnőttek számára létrehozott integrált szociális szolgáltató központja-a „Pallady”	39
6. Összefoglalás.....	42
7. Jegyzetek	43

2013 novemberétől lehetőségem nyílt arra, hogy a Leonardo-program keretén belül 6 hetes tanulmányúton vegyek részt Románia fővárosában, Bukarestben, melynek során figyelemmel kísérhettem a befogadó intézmény, a Casa Ioana szervezeti felépítését, napi működését. Emellett betekintést nyerhettem a bukaresti hajléktalanellátó rendszer működésébe, s tapasztalatokat szerezhettem a romániai intézményrendszeréről, annak politikai, társadalmi kereteiről, háttéréről. A Casa Ioana mellett lehetőséget kaptam arra, hogy a hajléktalanellátás más, eltérő profilú intézményeit is meglátogassam. Sok időt tölthettem el a Samusocial Romaniánál. Az alapítvány a nappali ellátás mellett a város legfontosabb utcai szolgálatát is nyújtja és heti rendszerességgel munkavállalást segítő workshopot is tart az érdeklődőknek. Szerencsémre itt teljes képet kaphattam az alapítvány komplex munkájáról. Állami fenntartású intézmények közül egy gyermekeket ellátó szállón, illetve a bukaresti hajléktalanellátás legnagyobb centrumában, a címe után csak a „Pallady”-nak nevezett helyen jártam, ahol a fapadra jutottam be. Az Ateliere Fără Frontiere (Műhelyek Határok Nélkül) veszélyeztetett társadalmi csoportok (így hajléktalanok) munkaerőpiaci lehetőségein kíván javítani munkájával.

A Bukarestben eltöltött hat hét alatt jó keresztmetszetet kaptam a város hajléktalanellátásáról, akkor is, ha bizonyos intézményekbe-alant kifejtendő okok miatt-nem nyertem bebocsájtást.

1.Románia általános bemutatása

1.1. Történelme

A román nép kialakulása és megjelenése a mai földrajzi keretek között, több évszázados viták tárgyát képezte, melynek elsősorban politikai háttere volt általában, s e viták ritkán maradtak meg az objektív tudományos vizsgálódás medrében. (A vita lényege röviden annyi, hogy a Kárpát-medencében a román nép a korábbi római, dáciai hódításból visszamaradt romanizált lakosság leszármazottja-e, tehát Erdélyben autochton népességnek tekinthető-e, vagy csupán a 9-10. századi magyar hódítás utáni bevándorlásukról van szó balkáni őshazájukból, folyamatos észak felé vándorlásukkal? Nem meglepő módon a román hivatalos történetírás az előbbi, míg a magyar az utóbbi álláspontot véli tudományosan megalapozottnak.)

A 14. század folyamán alakult ki a két, egymástól független román népiségű fejedelemség, Havasalföld és Moldva-korábban a Magyar Királyság, később az Oszmán Birodalom befolyása alatt. Igazán független, komoly külföldi befolyástól mentes állami létet rövid időszakokra tudtak kiharcolni fejedelmeik. Ennek a harcnak volt jelentős alakja, az azóta

némi metamorfózis után Drakula grófként a popkultúra részévé vált III. Vlad havasalföldi fejedelem (románul Vlad Dracul, másnéven Vlad Țepeș, a „Karóbahúzó Vlad”) a 15., illetve a szintén havasalföldi fejedelem, II. Mihály (Mihail Viteazul, Vitéz Mihály), a 16. században, aki a román történeti tudatba, mint a román országok (Havasalföld, Moldva és Erdély) első egyesítője került be.

A hosszú oszmán fennhatóság után a 19. század 2. felében vált önállóvá újra a két román fejedelemség, majd fokozatosan alakult ki a két ország egyesülésével a modern Románia (előbb perszonálunió 1859-ben Alexandru I. Cuza fejedelemségével, majd a de iure egyesülés 1862-ben, 1877-ben kinyilvánítják függetlenségüket a Török Birodalomtól, végül 1881-ben válik királlyá I. (Hohenzollern-Sigmaringen) Károly jogára alatt).

Érdekesség, hogy Bukarestet csupán 1659-ben jelölik először a források fővárosként, de 1862-ben már ez a város lett az egyesített Románia fővárosa.

Jelentős mérföldkő volt Románia történelmében, hogy az I. világháború után területe jelentősen megnövekedett, hiszen hozzácsatolták a többségében románok lakta Bukovinát, Besszarábiát (a mostani Moldova) és Erdélyt, illetve az erősen vegyes lakosságú, nem román dominanciájú Dél-Dobrudzsát. A Románia számára végül nem vesztes II. világháború után elvesztette ugyan Besszarábiát és Dobrudzsa déli részét, de visszakapta az 1940-ben Magyarországhoz került, etnikailag igen vegyes összetételű, de magyar többségű Észak-Erdélyt.

A világháború után itt is szovjet befolyás érvényesült, 1946-ban a kommunista párt vette át a hatalmat és sztálinista uralmat épített ki. Magyarországtól eltérően 1958-tól itt nem állomásoztak szovjet csapatok, ez némi önálló mozgásteret adott az országnak (1968-ban kimaradnak a csehszlovákiai intervencióból, 1970-ben Nixon bukaresti látogatásával Románia lesz az első a keleti blokk országai közül, ahová amerikai elnök látogatást tett).

Az 1965-től kezdődő Ceaușescu-korszak a kezdeti biztató jelek ellenére a kelet-európai országok közül a legsötétebb diktatúrába hajlott, ami együttjárt a lakosság súlyos elszegényedésével, az életkörülmények radikális romlásával. A diktatúrának végül az 1989. december 22-én kitört forradalom vetett véget. Azóta Románia is része a piacgazdaságnak, bár súlyos nehézségként cipeli még mindig a múlt rendszer által kialakított torzult gazdasági struktúra utóhatásait, azzal való szembenézése és korrekciója mély társadalmi konfliktusok okozója volt, elsősorban a 90-es években.

Románia az új politikai és gazdasági orientációi eredményeképp 2004-ben a NATO, majd 2007-ben az Európai Unió tagja lett.

1.2. Természet- és társadalomföldrajzi jellemzői

Románia területe 238 391 km², három nagy történelmi országrész alkotja, a már említett Havasalföld, Moldva és Erdély (ideértve a történelmileg nem, csak a köztudatban idetartozó Partiumot és a Bánátot).

Leghosszabb folyója a hosszan az ország déli határvonalát képező Duna, Bukarest folyója a Dâmbovița.

Leghidegebb hónapja (Bukarestnek) a január és a december, de az átlagos legalacsonyabb hőmérséklet februárban is 0 °C alatt van. A legcsapadékosabb hónapjai a május és a kora nyári hónapok. A karácsonyok 75%-ban havasok (ez is Bukarestre vonatkozó adat).

Közigazgatási szempontból az ország 41 megyére van osztva és Bukarestre, mint fővárosra.

1. ábra Románia közigazgatási beosztása

Romániában a megyei szintek fölött 8 EU-s fejlesztési régió létezik, de működésük az adminisztratív kapacitás hiányosságai miatt csak korlátozott ügyekben zajlik.

A megyék irányítását a választott megyei tanács végzi. A központi kormányzatot minden megyében a kormány által kinevezett, pártonkívüli prefektus képviseli. Összesen 319 város és 103 un. municipium (szélesebb önkormányzattal rendelkező, általában népesebb, 15000 főt meghaladó városok, a megyei jogú városok funkcióival és jellemzőivel rokoníthatóak) alkotja a városhálózatot.

Bukarest az egyetlen olyan városi település az országban, mely nem része egy megyének sem. A főpolgármester (Primar General) 2008 óta Sorin Oprescu. A döntéseket az 55 fős, választott Általános Tanács (General Consiliu) hozza. A város, az országban szintén egyedülálló módon kerületekre oszli. A 6 kerületnek saját hatáskörrel rendelkező önkormányzata van,

polgármesterrel az élén. A főváros az egész várost érintő ügyekért, a víz- és csatornarendszerért és a fő közlekedési utakért felel többek közt, míg a kerületi igazgatás felelős az egyén és a helyi önkormányzat kapcsolataiért, a másodlagos utcák és parkok igazgatásáért és az iskolák adminisztrációjáért.

Bukarest szektorainak (kerületeinek) besztása sugárirányú, körkörös, így mindegyik szektornak van belvárosi és külvárosi része is.²

Bukarest kormány által kinevezett prefektusa 2012-től Georgeta Gavrilă.

1.3.Románia demográfiai jellemzői

Az ország lakossága 2011-es adat szerint 20121641. Románia is hasonló nehézségekkel küzd demográfiai téren, mint hazánk: az elmúlt évtizedekben jelentős változások mutatkoznak, hosszú távon rendkívül negatív tendenciákat hordozva magukban. 1990 óta a születések számának csökkenése arányaiban jócskán meghaladta a halálozások adatainak kedvezően csökkenő ütemét, ráadásul a nagy mértékű elvándorlás is hozzájárult a természetes szaporodás drámai csökkenéséhez. 1992-2002-ig 1,1 millióval csökkent a népesség száma, s bár a csökkenés az ezt követő 5 évben lelassult, de ekkor is 268000 fős csökkenés mutatott.

A demográfiai várakozások negatív voltát erősíti az a tény is, hogy a abszolút csökkenés mellett rendkívül kedvezőtlenül változott a lakosság korösszetétele is, hiszen a korfa alapja egyre keskenyedett, az idősek aránya pedig növekedett, ami a kedvezőtlen kilátások irányába mutat, mind az elsődleges demográfiai, mind pedig a gazdasági kilátások tekintetében. A gyermektelen háztartások száma mind a rurális, mind a városi területeken igen magas (68%-os átlagban), az egy gyermekesek aránya pedig 57,3% azokban a háztartásokban, ahol van gyerek. Az előrejelzések szerint így Románia népessége, a migrációs tényezőkkel is kalkulálva 2030-ra 18,6 millióra csökken.³

2004-06-ban az átlagos várható élettartam 72,2 év, a férfiaknál 68,7, a nőknél pedig 75,5 (az EU 27-ek átlaga sorrendben 75 és 80 év).

1.3.1. A lakosság etnikai- és vallási megoszlása

Ami Románia etnikai összetételét illeti, a legszámosabb kisebbsége a magyar, az ország lakosságának 6,5%-a. Nem csak abszolút számban, de arányaiban is folyamatosan fogy a magyarság az országban. Szinte kizárólag az ország nyugati, (erdélyi, partiumi) részén található az 1,237 milliót kitevő magyar kisebbség. Az ország két megyéjében, Hargita és Kovászna megyében (a Székelyföldön) azonban 70%-ot is meghaladó, abszolút többséget képez. Jelentős számú a cigányság is, a népszámlálás szerint 3,2%-a az ország lakosságának, de a valóságban valószínűleg jóval magasabb a számuk.

Pár tízezer fős kisebbséget képeznek az ukránok, a törökök, a lippovánok. Az erdélyi városok képét évszázadokig pregnánsan meghatározó német lakosság (szászok és svábok) azonban szinte teljesen eltűnt Romániából, számuk a múlt század közepi több százezerről 2011-re 37000-re csökkent.⁴

Románia lakosságának 81%-a az ortodox (görög-keleti) egyházhoz tartozik, 6,2%-a valamelyik protestáns felekezet tagja, 5,1% pedig római katolikusnak vallja magát. A hivatalos adatok szerint vallástalan és ateista csupán a lakosság 0,2%-a.

Ha azt tekintjük, hogy milyen mélyen hatják át a gondolkodást a vallások, mennyiben épül be az attitűdökbe, akkor árnyaltabb mutatókat kell vizsgálnunk annál, hogy ki milyen valláshoz tartozónak vallja magát. Egy 2008-as kutatás szerint arra a kérdésre, hogy „Mely dolog a legfontosabb a boldogsággal kapcsolatban Önnek?“, a romániai válaszadók 19%-a nevezte meg a felsorolt lehetőségek közül a vallást, ez Európában a 3. legmagasabb arány volt (ennél magasabb Cipruson és Máltán volt csupán), míg az EU27 átlaga 9% volt. Ezzel szemben 2011-ben a bukarestiek 49%-a úgy nyilatkozott, hogy csak társadalmi események alkalmával megy templomba (igaz ezek közt említik a Húsvétot is), vagy soha. A hivatalos adatok szerint tehát magas a vallásosság hatása az országban, egyes vélemények azonban ezt kétségbe vonják.⁵

2.Szociális kihívások (munkanélküliség, szegénység, lakáshelyzet, hajéktalanság)

2.1.Munkanélküliség

Romániában a munkanélküliség aránya a 2012-es adathoz képest némileg emelkedett, de a 7,3%-os adat még mindig jobb, mint az EU27-ek 11%-os értéke.⁶ (A régiós adatok tekintetében pedig csak Csehországban kedvezőbbek ezek a mutatók.) Ez azt jelenti, hogy az Eurostat adatai szerint a teljes munkanélküliség 712 ezer embert érint az országban.

A korábbi évekre tekintve elmondható, hogy-egészen 2001-ig-a munkanélküliek aránya ebben az időszakban soha nem érte el a 10%-ot, legmagasabb 2004-ben volt, 8%-os értékkel.

A férfiakat magasabb érték jellemzi, mint a nőket. Ami jelentős probléma, egy ráadásul rohamosan öregedő társadalomban, az a fiatalok kimagasló munkanélkülisége-igaz, ez nem speciális probléma, hiszen egész Európára igaz. Romániában a 25 év alattiak 22,7%-a munkanélküli, ami szinte pontosan megegyezik az EU27-ek átlagával (22,8%). Románia számára a népességfogyásban is megerősödő demográfiai nehézségek miatt válik még jelentősebb problémává.

2007-re ért be egy munkahelyteremtést támogató nemzeti program, melynek során több, mint félmillió munkavállaló jutott álláshoz. Az ezt ismertető minisztériumi beszámoló külön kiemeli, hogy ebből valamivel több, mint 44000 személy volt, aki olyan csoporthoz tartozott, melynek tagjaként különösen nehezen tudják magukat jól pozicionálni a munkaerőpiacon: hosszútávú munkanélküliek, romák, mozgássérültek, az állami gyermekgondozásból kikerültek, de megemlíti a börtönviselteket és a menekülteket is.⁷ Külön támogatta az állam azokat a munkaadókat, akik 45 év felettieket alkalmaztak és azokat, akik egyszülős család tagjai voltak.

Munkanélküli segély az alábbi keretek között vehető igénybe:

- 6 hónap a frissen végzetteknek és azoknak, akik 1-5 évnyi időt dolgoztak
- 9 hónap, 5-10 ledolgozott év után
- 12 hónap, ha több, mint 10 ledolgozott éve van a munkavállalónak.

Értéke különböző: frissen végzettek a minimálbér 50%-át kapják, másoknak a munkanélküli segély 75%-a az országos bruttó minimálbérnek, melyhez hozzáadódik egy, az utolsó 12 hónap bruttó alapfizetésének átlagára számított százalék, aszerint, hogy hány évig fizetett a munkavállaló munkanélküli hozzájárulást: 3%, legalább 3 évi fizetés után, 5%, 5 évi, 7% legalább 10 évi és 10 % legalább 20 évi hozzájárulás fizetése után.⁸

2.2.A szegénység Romániában

2010-es Eurostat adatok alapján, melyek a szegénységet és a társadalmi kirekesztettséget mérték, Románia a 2. legrosszabb mutatókkal rendelkező Bulgária mögött az Unió országai közül. Az ország lakosságának 41%-a tartozott ebbe a kategóriába, úgy, hogy az EU27-ek átlaga 23,4% volt.⁹ A felmérést ráadásul nem a GDP és a vagyon, hanem az átlagbérek és a megélhetés költségei szerint számolták, így részben tükrözni tudták az egyes országokban más-más módon jelenlévő relatív depriváció jelenségét is. (Így némileg összevethetőbbé válnak a 'szegénység' mutatói, hiszen elgondolkodtató lehet például az az adat, miszerint a brit szegénységi küszöb meghatározott értéke majdnem triplája (2,8-szorosa), a román medián jövedelemnek...¹⁰) A romániai szegénységi küszöb a legalacsonyabb az Unióban, 176 euróval. Románia ezen a téren tehát komoly feladatok előtt áll, ezt hangsúlyozta a Világbank 2013-ban Bukarestbe látogató elnöke is, hiszen az ország lakosságának több, mint 30%-a napi 5 USD-nál kevesebből él.¹¹

A felelős román minisztérium, a Munka-, Család- és Szociális védelem Minisztériumának egy 2008-as dolgozata háztartástípusok szerint a következő csoportokat nevezte meg veszélyeztetettnek: 1, az egy fős háztartások (itt az érintettek 27,9%-át tartja szegénynek), 2, az egyszülős háztartások (31%), 3, a 3, vagy több gyermeket nevelő családok (40%) és 4, a 65 év fölötti egyedülállók (33,4%).¹² (Fontos megjegyeznünk, hogy a minisztérium a szegénységet nyilvánvalóan a fentiekől eltérő indikátorokkal határozta meg, így az Eurostat adataival történő összevetése nem módszerszerű!) A lakókörnyezet szerinti megoszlásról a dolgozat annyit említ, hogy vidéki (rurális) környezetben valószínűbb, ott a lakosság 29,6%-ár érinti, míg a városiaknak 9,6%-a tekintendő szegénynek.

A minisztérium a gyermekszegénység jellemző régióit is megadja, a legjelentősebb ez az észak-keleti régióban (Észak-Moldvában), itt 26%, a dél-keleti régióban (Dél-Moldva, Dobrudza) 24% és a dél-nyugati országrészben (Olténiában), ahol 23% a gyermekszegénység aránya. A legkedvezőbbek a Bukarest-Ilfov-i adatok, itt 4,6%-os az arány.

Ha megtekintjük a korcsoportok szerinti felosztást, az Eurostat egy 2011-es adata szerint, akkor azt látjuk, hogy a gyermekszegénység jelentősen meg is haladja a szegénység összlakosságra vetített értékeit. Ugyan ez az Unió országaira többségében hasonlóképpen igaz, de míg az EU átlag a teljes népesség 24,2%-ához képest a gyermekkorúaknál (0-17 éves korig) 27%-os értéket vesz fel, addig ez Románia esetében sorrendben 40,3 és 49,1%-os arányokat tesz ki, a különbség tehát majd' 10% (hazánkban szintén közel 10% a különbség). Az aktív korúak közt hasonló az arány, míg a 65 év fölöttiek esetében valamelyest-legalábbis arányaiban-jobb a helyzet, itt 35% a szegények aránya (a bulgáriai adat ennél is megdöbbentőbb: 61%!).

Érdekes adatokat kapunk a szociális transzferekről, ha az Eurostat azon felmérését tekintjük, mely a mért szegénységet külön adja meg a szociális transzferek előtt és után.¹⁴ Az EU átlag a 2011-es évben a szociális transzferek előtti értékre 26,1%, míg a szociális transzferek utáni érték 16,9%, azaz valamivel több, mint 9%-ot 'javítanak' a transzferek a szegénység értékein. Ha alaposabban megnézzük országonként a két érték különbségét, azt látjuk, hogy Görögországon, Olaszországon és Ibéria államain kívül a 'Nyugaton' mindenütt 10% fölötti javulást eredményez a beavatkozás. A legmagasabb azonban hazánkban a két összeg különbsége: 15,1%. Nos, Románia jobban illeszkedik az európai trendhez, itt 6,9%-os különbséget okoznak a szociális transzferek.

2.2.1. Anyagi depriváció

Az anyagi javak nélkülözésének meghatározása kiegészíti a bevételek alapján kialakított szegénység képet, hiszen a deprivációt úgy határozza meg, hogy a mindennapi életben használatos anyagiak hiányát méri fel. Egy kilenc elemből összeállított „fogyasztói kosár” a vizsgálat kiinduló pontja, s azt tekinti ebből a szempontból súlyosan nélkülözőnek, aki a kosár 9 tagjából legalább négyvel nem rendelkezik.¹⁵ A kosár elemei: 1, jelzálog-, bérleti díjakat, közüzemi számlákat, egyéb hiteleket fizetni tud, 2, évi egyhetes nyaralást otthonától távol megengedhet magának, 3, hús, hal (vagy ezek vegetáriánus megfelelője) minden második napon, 4, váratlan pénzügyi kiadásokat megold, 5, telefonnal rendelkezik 6, színes TV-vel rendelkezik 7, mosógép van 8, autója van 9, a lakóhelyét megfelelően tudja fűteni. A szegénység ezen meghatározása szerint a romániai lakosság közel 30%-a tekinthető anyagi értelemben depriváltnak, ennél jelentősebb (40%-ot meghaladó) arányokat mutat Bulgária, közel hasonlókat Lettország, s ebben a sorban Magyarország következik több, mint 20%-os aránnyal.

Az Eurostat adatai szerint Romániában az egy főre jutó jövedelem alapján a szegénységi küszöb 2010-ben évi 5181, 2011-ben 5349 lej volt.

2.2.2.Lakáshelyzet

Komoly mutatója a szegénységnek, s egyben tekinthető a hajléktalan lét előzményének a deprivált lakáshelyzet: ennek több mutatójában a romániai lakosság igen rossz helyzetben van. Az Eurostat 2009-es adatsora 4 mutató alapján írja körül az Unió országainak lakáshelyzetét: a szivárgó tető, a fürdő megléte, hogy a lakásban található-e vízöblítéses vécé és a lakás világossága. A higiéniai viszonyok mutatóiban Románia nagy hátrányban van, nem csak az uniós átlaghoz, de a régió országaihoz képest is. Míg a két középső mutató esetében az uniós átlag 3,1 és 3,5%, addig ezek az értékek Románia esetében 41,2 és 42,5%! A lakások zsúfoltságát tekintve, pedig második a célország, Magyarország után...¹⁶

A lakáspiac erősen statikus vonását jelzi, hogy Romániában a tulajdonos által lakott lakások aránya 96,6%, úgy, hogy a lakáshitelezés, vagy a jelzálog teljesen hiányzik a struktúrából. Ezzel, ilyen szempontból, az unión belül itt a legkötöttebb a lakáspiac, mely bizonyos esetekben elég nehezzé teheti a változtatást.¹⁷

2.3.Minimális jövedelem

Az állam garantálja Romániában a minimális jövedelmet. Ez havi segély formájában van biztosítva, melyet a 416/2001-es törvény határoz meg. Eszerint akiknek a jövedelme (magánszemélyek, vagy családok) nem éri el a törvényben előírt minimális szintet, szociális segélyre jogosultak. A segély mértékét nem lejben határozták meg, hanem ún. szociális referencia mutatóhoz viszonyítva százalékarányosan.

A minimális garantált jövedelmek 2009 júliusától: különálló személyek esetében 125 lej, két személyes családok esetén 225 lej, 3 személyes családnál 313 lej, 390 lej, ha négy személy alkotja a családot és 462 lej öt személyes család esetén. Ezeket a szinteket a törvény szerint évente indexelik.

A szociális segély nagysága az előírt szint és a család által elért havi jövedelem közötti különbséggel egyenlő. A jogosult személy, vagy a jogosult családok munkaképes személyei kötelesek havonta 72 óra közmunkát végezni, mely alól mentesülnek a 2 évesnél kisebb gyermeket nevelő anyák, a 7. hónapon túl lévő terhes nők, illetve a fogyatékkal élő gyermeket nevelők és a fogyatékkal élő felnőtteket gondozók¹⁸

2.4.Hajléktalanság

2.4.1.Adatok a romániai hajléktalanságról

A romániai hajléktalanság nagyon gyengén adatolt része az ország szociális szférájának. Tájékozódni leginkább a FEANTSA országjelentéséből sikerült, hiszen a fent már idézett román minisztériumi beszámoló is, mely címében a szociális védelem és a társadalmi befogadás nemzeti stratégiájáról ígér és tesz jelentést, maga is csupán 3 helyen említi a hajléktalanságot, akkor is futtában, s programként egy, hajléktalan gyermekeket segítő programot említ összesen.¹⁹

A FEANTSA országjelentése szerint Romániában nincs országos hajléktalanokra vonatkozó adatgyűjtési rendszer. Az egyetlen rendelkezésre álló adat egy 2004-es kutatásból származik, melyet az Életszínvonal Kutatóintézet (Research Institute for Quality of Life) és a Nemzeti Statisztikai Intézet végzett, ez a hajléktalanok számát 14-15000-re becsülte Romániában. Vannak előrelépések az adatgyűjtés terén, bár ezek-mondhatni-gyermekcipőben járnak: 2011-től az országos népszámlálás ívein megjelent az a kérdés, mely a kérdezett hajléktalan voltára irányult, a gyakorlatban azonban Bukaresten kívül a népszámlálási biztosok nem nagyon érték el az utcán élő hajléktalanokat.²⁰ 2013-ra a Casa Ioana tervezte, hogy vállalja egy országos point-in-time felmérés elvégzését, ezt forráshiány okán a tavalyi évben végülis nem tudták elvégezni.

Adatok hiányában nincs pontos képünk arról, hogy hogyan változik Romániában a hajléktalanok száma, nem tudunk csökkenésről, nem tudjuk, hogyan emelkedett-ha igen-a gazdasági hatásokra a számuk, nem fogalmazhatunk meg ezzel kapcsolatban tehát tendenciákat sem. A számokat tekintve általában a fenti 14-15000-es számmal lehet találkozni, plusz információként néhol azzal, hogy e csoportnak kb. 1/3-a, 5000 fő él Bukarestben. Az országon belüli eloszlásról ezen kívül nem tudunk sokat, elszórt információkból sejthetjük, hogy a belső erdélyi részekről lehet egy nyugati határ felé való vándorlás, elsősorban a nagyvárosok felé.²¹ Nagyban meghatározza azonban a területi eloszlást, hogy az állami, önkormányzati szociális ellátó intézmények csak azokat látják el, akik helyi illetőséggel rendelkeznek. Ezt úgy kell érteni, hogy Bukarestben az, aki nem bukaresti illetőségű, egy tál ételt nem kap ilyen intézményekben. Ez igaz azokra is, akik hivatalos iratok hiányában nem tudják igazolni személyazonosságukat (egyes adatok szerint

65%-uk nem rendelkezik személyi azonosításra alkalmas iratokkal)²². A nem állami intézményeket ez a szabály nem köti, így ilyen megkötései például a Casa Ioanának sincsenek. (Az más kérdés, hogy az ellátórendszer jelentős részét az állami, önkormányzati intézmények adják.)

A 6 bukaresti szektorban (kerületekben) a következő önkormányzati intézmények nyújtanak hajlékot a rászorulóknak:

- az 1-es szektorban egy 60 fő számára alkalmas szállás van, mely krízishelyzetben további 40 fő fogadására alkalmas,
- a 2-es szektorban 18 gyermeket, illetve 54 felnőttet tudnak elszállásolni,
- a 3-as szektor 80 hajléktalannak nyújt elhelyezést, krízishelyzetben ez az intézmény is növeli férőhelyei számát 60 fővel,
- a 4. szektorban 80 felnőtt számára éjszakai szállásra és 15 gyermeknek pedig bentlakásra van lehetőség,
- az 5. szektor 20 felnőtt és 10 három éven aluli gyermeket tud elhelyezni,
- a 6.szektorban pedig 16 felnőtt hajléktalant tud elhelyezni az önkormányzat.

Emellett a főváros hatáskörében működik 4 olyan szálló (az 1, 2, 3. és 6. szektorban), melyek krízishelyzet esetén fogadják a rászorulókat, azonban a lakcím itt is meghatározza a befogadható személyek körét. Végül a legnagyobb bukaresti intézmény, a város keleti szélén található Szent János komplex szociális szolgáltató az egyetlen, ahová nem csak bukaresti illetőségű személyeket fogadnak be. Itt krízishelyzetben-hivatalos adatok szerint- 1000 fő befogadását is meg tudják oldani. (Abban a szerencsés helyzetben voltam, hogy a bürokratikus nehézségek ellenére ide, a címe után csak „Pallady”-nak hívott intézménybe, ha csak két látogatás erejéig is, de bejutottam, s beszélhettem a hely létrehozójával és irányítójával Cristian Iftenevel.)

A szállások fenti adatait összevetve a bukaresti hajléktalanokra általában becsült 5000-es számmal, azt kapjuk, hogy a hajléktalanok 29%-át tudja az önkormányzat szálláshoz juttatni. Tekintve, hogy a nem-állami intézmények az önkormányzatiaknak csupán töredékét teszik ki, így elnagyolt becslésem szerint a rászorulók legalább 50%-a nem jut rendezett hajlékhoz krízishelyzetben sem.

2.4.2.A politikai döntéshozók és a hajléktalanság

Romániában nincs nemzeti integrációs stratégia erre a szociális problémára. A hajléktalanságot általánosságban tárgyalják a szegénységellenes politika részeként, s veszélyeztetett csoportként tekintenek rá ebből a szempontból.

2005-ben vállalt a kormány kötelezettséget arra, hogy végrehajt egy három éves nemzeti programot a megyékben és Bukarestben, melyben 50 menedékhelyet létesítenek hajléktalanok számára, az állami költségvetés terhére. 2011 november végéig létre is jött 55 ilyen központ, a célzott 50 helyett. A felnőtt hajléktalanokat segítő szervezet azonban még így is csak az ország 41 megyéjéből 19-et érintenek, összesen 26 városban. Nem csoda, ha a civilszféra képviselői szerint ez a struktúra nem képes kiszolgálni a jelentkező igényeket.

A 197/2006-os újabb kormányhatározat eredményeképp Nemzeti Érdekegyeztető Program indult azzal a céllal, hogy a hajléktalanok szociális kirekesztettségét sürgősségi szociális központok létrehozásával enyhítsék. A program egy sor célkitűzést határozott meg hat éves távlatban, alapvető célja pedig az volt, hogy a veszélyeztetett társadalmi csoportok beilleszkedését segítse elő, egy szélesebb szegénységellenes politika részeként. A program időtartama alatt az összes ráfordítási költség meghaladta a 8 millió eurót.

A kormányzat 2011-ben fogalmazott meg egy definíciót a hajléktalanságról, a 292/2011-es törvényben; eszerint hajléktalan az a magánszemély, vagy család, aki egyedi, vagy halmozati okoknál fogva (melyek lehetnek szociális, egészségügyi, pénzügyi, gazdasági, vagy jogi eredetűek), vagy valamilyen vis major okból kifolyólag az utcán, vagy barátoknál, ismerősöknél lakik és nem tud fenntartani egy bérleményt, illetve fenyegeti a kilakoltatás veszélye, vagy börtönben, illetve más intézményben lakik úgy, hogy távoztával nem lesz lakó, vagy ideiglenes tartózkodási helye.

Ami a célzott megelőzést illeti, a FEANTSA dokumentuma két elemet említ: léteznek bizonyos intézkedések a kilakoltatás ellen, ami elsősorban azokat érinti, akik olyan ingatlanok lakói, melyeket a múlt rendszerben államosítottak, s 1990 után visszakapták azokat régi tulajdonosaik. Ezen személyek számára fennáll egy biztosítási alap, illetve jogosultak szociális lakhatáshoz jutni, viszont a szociális lakások kínálata oly csekély, hogy ez a jog sok esetben nem juttatható érvényre. Emellett a 272/2004-es gyermekvédelmi törvény foglalkozik azokkal a fiatalokkal, akik gyermekgondozó intézetekben nőttek fel. Önálló életkezdésüket nyomon követő, támogató ellátás segíti, illetve 3 évig a saját lakás bérleti díjának fedezésében is támogatják a fiatalokat.

A housing-led megközelítés még új fogalom Romániában. A szociális lakáspiacon jelenleg az állam az egyetlen szolgáltató és az új szociális lakások építése messze nem elégítheti ki az igényeket. Ahol nincs ilyen célra elérhető lakás, ott a helyi hatóságok lakhatási támogatást fizethetnek azoknak, akik egyébként jogosultak volnának szociális lakhatásra. A szociális lakások elosztásánál azonban a hajléktalanok nem tartoznak a támogatott csoportok körébe!

A jelentés negatívumként említi, hogy az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférést komoly akadályok nehezítik a hajléktalanok számára. A 95/2006-os törvény szerint azok a személyek, akik nem részei a társadalombiztosításnak, maximum 72 órás orvosi ellátást kaphatnak. A munkanélkülieknek és azoknak, akik nem kapnak állami jutattásokat, havonta 39 lej kell fizetniük egészségügyi biztosítás fejében. Egy másik FEANTSA dokumentum kiemeli negatívumként, hogy gyengén fejlettek a kapcsolatok a szférában dolgozó kutatók és a politikai döntéshozók között.²³

Pozitívumként a minimáljövedelem törvényi garanciáját említi a FEANTSA jelentés (a 416/2001-es törvényben rögzítve).

A fentebb már említett hajléktalan gyermekeket érintő program 2006 körül kezdődött el, finanszírozásában az Európa Tanács Fejlesztési Bankja vállalt főszerepet. A projekt során több, mint 5,7 millió eurót költöttek 20 gyermekcentrum létrehozására, mely 300 gyermek számára nyújtott elhelyezést. A program részeként körülbelül 150 szociális munkás végezhetett el a fejlesztéshez kapcsolódó tréningeket.²⁴

3.A fogadóintézmény, a Casa Ioana bemutatása

A Casa Ioana Bukarest egyik legrégebbi hajléktalanokkal foglalkozó civil szervezete. Vezetője a Casa Ioana Egyesület alapítótagja, az angol Ian Tilling, aki a szociális szférában végzett romániai közösségépítő munkájáért 2000-ben megkapta a Brit Birodalom Érdemrendjének MBE fokozatát is.

Az alapítvány más egyéb segítő tevékenysége mellett két időszakos (átmeneti) családi szállást tart fenn, összesen 90 fő részére, a román főváros két különböző kerületében, (bár a Bucurestii Noi városrészben található szállójuk 2008 óta felújítás alatt van, így az jelenleg nem áll rendelkezésre).

3.1.A Casa Ioana története

A Casa Ioana Egyesület 1995-ben alakult egy kis bérházban, egy brit civil szervezet részeként. A következő években önkéntesek segítségével felújították a házat, s több civil szervezet segítségével több projektet is indítottak: iskolát szerveztek külön gondozást igénylő gyermekeknek, számítógép oktatást tartottak fogyatékos felnőtteknek, gyermeknevelő intézetekből kilépő fiataloknak nyújtottak menedéket, az új, önálló élet kezdetéig és szociál-egészségügyi központot létesítettek a környékükön élő 300 roma család számára.

Hajléktalanokkal 1997-ben kezdtek foglalkozni, Bukarest főpolgármesterének megkeresésére. Övék volt az ország első éjjeli menedékhelye! A menedékhely szolgáltatásainak és rendszabályainak kialakítását együtt végezte kliens és szociális segítő, a szabályok közös kidolgozására a későbbiekben is mindig figyelmet fordítottak. A szálló 1998 áprilisában nyitotta meg kapuit 20 hajléktalan férfi számára. Nem sokkal később az épület oktalan pusztítás áldozata lett, így a Casa Ioana kénytelen volt azt elhagyni, s egy korábbi bolt épületét bérelték ki céljaikra.

A Világbank Román Szociális Fejlesztési Alapjának segítségével szociális munkásai olyan közösségi alapú szociális szolgáltatási rendszert dolgoztak ki és valósítottak meg, mely az igénybevevők képességfejlesztésére fókuszált.

2000-ben részt vettek egy Unió által támogatott nemzetközi projektben, mely az innovatív szociális szolgáltatások- és a gyakorlati munka fejlesztésére jött létre. Ugyanebben az évben az önkormányzat új épületet bérelt a számukra, így már hajléktalan nőket is el tudtak szállásolni, a megnövekedett igényekre való tekintettel.

2001/02-ben újra a Szociális Fejlesztési Alap támogatásával hajtották végre azt a programot, melyben a munkakeresésre való ösztönzés volt a fő cél, illetve a lakhely fenntartásához segítette hozzá az igénylőket. A következő évben a korábbi éjjeli menedékhelyet nappali központtá alakították, hogy könnyebb hozzáférést nyújtsanak a hajléktalanoknak a szociális szolgáltatásokhoz, munkavállalási tréningeket szerveztek és munkaalkalmakhoz próbálták juttatni klienseiket. Emellett EU Phare pénzek segítségével a másik szállót is tovább fejlesztették, nők és egyszülős családok részére.

2004-ben hozták létre az ACASĂ (Otthon) Programot, mely a Casa Ioana égisze alatt megvalósított programokat foglalja magába.

2005 és 2007 között továbbfejlesztették az egyik részlegüket, így a sürgősségi, éjszakai ellátás mellett már hostel típusú szállót is igénybe vehettek ott a rászorulóknak. Ugyanekkor a nappali

ellátó centrumot bezárták, melynek oka a kereslet hiánya volt, s ezt a városközponttól való távolsággal magyarázták.

Idővel fokozatosan elmozdultak a sürgősségi ellátás felől az átmeneti szálló-típusú ellátás felé, hogy ellátottjaiknak folyamatos, nyitvatartástól független elhelyezést tudjanak biztosítani. Fokozatosan újabb felújításokat hajtottak végre, s az egyik egységükben családoknak és egyedülálló nőknek, míg a másikban férfiaknak nyújtanak menedéket.

2011 kiemelkedően sikeres éve volt a Casa Ioanának, hiszen ekkor lettek teljes jogú tagja a FEANTSA-nak, s a Soros Alapítvány segítségével ekkor kezdhették el a Bucurestii Noi-ban lévő épületük felújítását, mely azóta is zajlik. Talán a legfontosabb változás pedig az volt, hogy ebben az évben megszerezték intézményük számára a nemzeti akkreditációt, így kormányzati pénzügyi forrásokhoz is juthattak a következő években. (Mindezt olyan anyagi körülmények között teszik, hogy például ebben az évben 1,6 € szánhattak naponta az ellátottaiknak nyújtott szolgáltatásaik finanszírozására...) ²⁵

2013 nyarán pedig az az idő is eljött, mikor a bukaresti önkormányzat először közös tárgyalásra hívta a város hajléktalansággal foglalkozó szervezeteit, egy majdan felállítandó közös startégia és a szorosabb együttműködés érdekében .

3.2.A Casa Ioana megfogalmazott céljai, küldetése

A fogadó szervezetet elkötelezett, az elvek szintjén is komolyan megalapozott program alapján dolgozó csapat építi fel.

Lakóik napi ellátásán túl nagy hangsúlyt fektetnek egyrészt az önálló életvitelhez szükséges kompetenciáik fejlesztésére, s ennek érdekében próbálják ellátottjaikban az önálló felelősségvállalás, a tudatosság, a motiváltság növelését, fejlesztését elérni, másrészt ezek alapjául a pozitív önértékelés, mint személyes, s a szociális kapcsolati háló, mint közösségi feltétel kialakítását tűzik ki célul. Ezek az elvek meghatározzák egyben a szállókon lakók életkereteit is, hiszen az aktuálisan ott lakókkal kapcsolatban is hangsúlyozzák a felelősség és a (ön)tudatosság fontosságát. Átmeneti szállójukat közösségi alapú szociális szolgáltatásként jellemzik, ahol lakóikban megpróbálnak egyfajta saját tulajdonhoz kapcsolatos viszonyt felépíteni. Nem csak úgy, hogy részt vesznek klienseik a szállók napi működésében és a menedzsmentben, de a szabályok és elvárások tervezése, megfogalmazása is közösen történik. A lakók folyamatos cserélődését figyelembe véve pedig, azok mindig újabb értékelése és felülvizsgálata bevonja a szállók életének alakításába az új lakókat is. Egyfajta felelősségvállalásnak tekintik a minimális összegű pénzbeli hozzájárulást is. Évente többször

többször töltetnek ki lakóikkal kérdőíveket, így a személyes konzultációk mellett, formalizáltabb, mérhetőbb formában is kapnak visszacsatolást a szolgáltatásaikról. A lakók közösséggé fejlesztését is megcélazzák, hisz figyelembe veszik például, hogy a közös szabályok betartatása érdekében hatékonyabb a „sorstársi-kontroll” („peer-pressure”), mint az „ellenőrző nyomás” („controlling pressure”).

Lakóik mellett figyelmet fordítanak arra is, hogy a velük kapcsolatba kerülő szervezetekkel is optimális viszonyt építsenek. Ennek érdekében csak úgy, mint lakóikkal, e szervezeteket is arra kéri, értékeljék közös munkájukat, melyben megpróbálják felderíteni, hogy milyen fejlesztésre, javításra szoruló pontjai vannak a Casa Ioana menedzsmentjének. Milyen könnyen jutnak tőlük információhoz, mennyire segítőkészek, pontosak és megbízhatóak saját munkatársaik?

A szociális munkásokra háruló összetett feladatokat csak jól képzett, elhivatott csapat végezheti, így a Casa Ioana nagy figyelmet fordít arra is, hogy olyan szakképzett munkatársak segítsék az intézmény működését, akik hangsúlyozottan képesek tiszteletben tartani az emberek közt fennálló különbségeket, másrésztől megfelelően tudják lakóikat tájékoztatni pontosan és gyorsan az elérhető szolgáltatásokról és partnerek tudnak lenni a napi feladatok megoldásán túl távlati célok megfogalmazásában és végrehajtásában is.

A Casa Ioana munkáját Ian Tilling mellett 4 szociális- és egy pénzügyi szakember végzi. A 4 szociális munkás közül 2 az irodavezetéssel, a különböző intézményekkel, önkormányzatokkal, a sajtóval való kapcsolattartást végzi, míg ketten végzik a lakókkal a konkrét esetmunkát. Ebben azonban segítségükre van az irodavezető, Andreea Gheorghe is, hiszen az esetmunkák nagyobb állomásait vele együttműködve dolgozzák ki minden esetben.

3.3.Az ellátás feltételei a Casa Ioana intézményeiben

Fontos kerete a bukaresti ellátásnak, hogy arra csak az adott helyen hivatalosan is illetékes személy jogosult. Az alapítványi intézményekre ez nem érvényes, így a Casa Ioana is fogad személyeket az egész ország területéről (Nagy nehézséget jelent Romániában a fentiekkel összefüggésben többek közt, hogy sokan be sem kerülnek az állami adminisztráció látókörébe, kimaradnak az anyakönyvezésből, így viszont nem jogosultak semmilyen szociális ellátásra. Korábban indult is olyan Unió által támogatott program, ami ennek az abszolút társadalmon kívüli helyzetnek a megoldását célozta meg.) Ezen túl az ellátás szabadon hozzáférhető a célcsoport tagjai számára, a nálunk is ismert és alkalmazott fenntartások alkalmazásával. Így kizárhatják és orvoshoz irányítják azokat, akik a közösségre

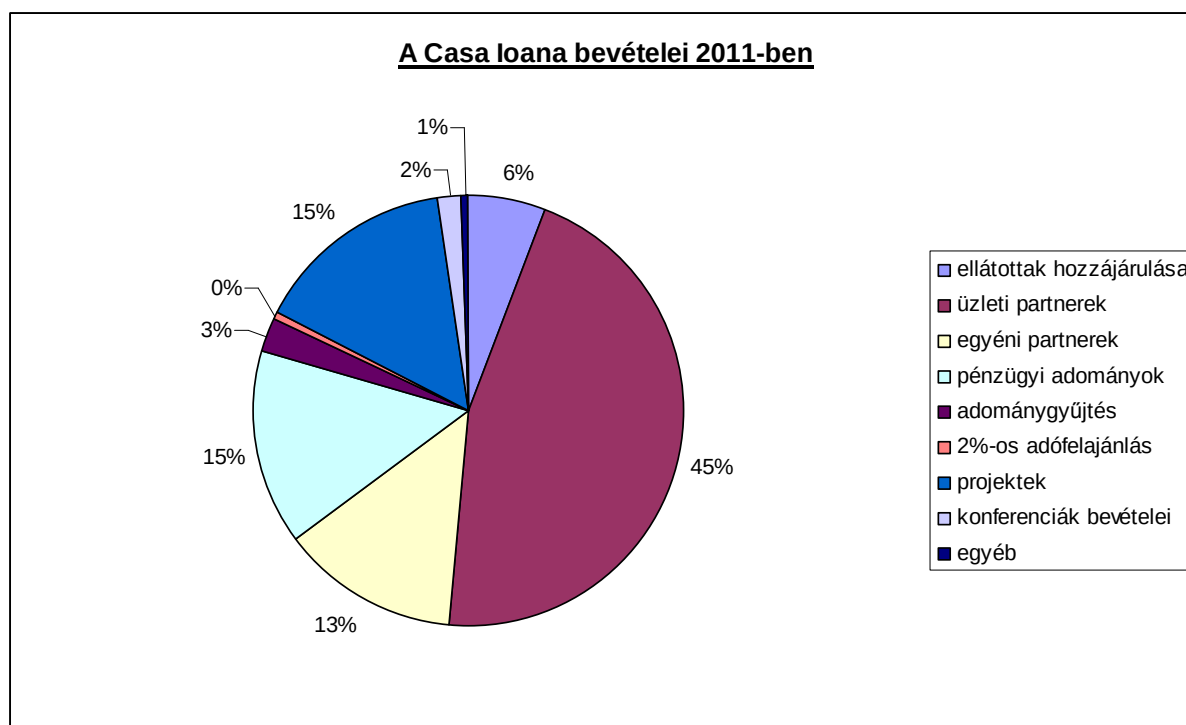
veszélyes fertőző betegségben szenvednek (a TBC-t és a Hepatitis C-t emelik ki), orvosi kezelésre irányítják a fejtetűvel fertőzött lakóikat is. Kizárhatják emellett az ellátásból azokat, akik súlyosan megsértik a szállókon meghatározott regulát, illetve azt, aki agresszív és erőszakos viselkedésével veszélyezteti a közösséget. (A 2011-es beszámoló szerint a szállót elhagyók 13%-a került ki agresszív viselkedése okán.)

Kivételes körülmények között a felvételi eljárást, illetve a korlátozásokat könnyíthetik, enyhíthetik is, például zord időjárási helyzetben, azonban ilyen esetekben is figyelembe veszik, hogy az ne hozza veszélyes helyzetbe a már ottlakókat és a segítőket.

A helyszűke miatt kimaradók várólistára kerülnek.

3.4 A Casa Ioana pénzügyi helyzete a 2011-es jelentés szerint

A 2011-es évben a Casa Ioana összes bevétele 470 ezer lej volt (közel 110 ezer €). Ebből 58 ezer lej volt áthozatal az előző évből. A fennmaradó összeg a következőkből állott össze:

2. ábra A Casa Ioana bevételei 2011-ben

Látjuk, hogy a legnagyobb rész, majd' 60% az üzleti és egyéni partnerektől érkezik. Legjelentősebb támogatóik a romániai Pro TV és a Mercury Research piackutató cég. A Cosmote készülékekkel és „percdíjakkal” látja el a csapat tagjait. Jelentős támogatónak számít a bukaresti Intercontinental Hotel is, ahonnan természetbeni adományokat kap időről-időre a Casa Ioana. A különböző projektek során megnyert pénzek közül ebben az évben a

legjelentősebb a már említett Soros Alapítványtól kapott összeg volt, mely meghaladta a 46 ezer lejt, ez az összes projektekben szerzett összeg közel 74%-a volt.

Fontos megjegyezni, hogy ingatlantulajdona a Casa Ioanának nincs, az általuk használt épületeket bérlik.

A kiadási oldal legjelentősebb tétele a bérköltség volt, mely az összes kiadás (418 ezer lej) 57%-át emésztette fel (a jelentés szerint az átlagfizetés 5200 € és a legalacsonyabb fizetés is meghaladja az évi 4000 €-t, az pedig személyes beszélgetésekben derült ki, hogy az NGO szektorban általában kedvezőbbek a fizetések, mint az állami szférában). 22% ment a működő és 12% a felújítás alatt lévő épület költségeire. A két szállóépület költségei közül a működőt nézzük részletesebben: itt az éves bérleti díj 3406 lej (tehát egy év alatt 250 ezer forint alatt marad!), a különböző javítások és felújítások költségei a legmagasabbak: meghaladják a 20 ezer lejt, az elektromos áram után közel 15 ezer lejt, a meleg- és hidegvíz szolgáltatás után 12 ezer lejt fizetnek.

2011 után már igényelhetnek ugyan állami támogatásokat is, de Ian Tilling elmondása szerint ez strukturálisan nem változtatta meg a bevételeik összetételét, a jövő jelentős feladatai között éppen ezért továbbra is az alapítványi források beszerzését nevezte meg!

3.5. Személyes tapasztalataim a Casa Ioanában, a mindennapi munka

Első nap a megadott címen viszonylag hosszas keresgélés után találtam meg a szállót, aminek funkcióját kívülről-a ráfestett graffiti (román nyelvű) stílusos szövegén túl-nem árulta el semmi. A keresgélés egyáltalán nem volt kellemetlen, bár november elején kezdődött a programom, de Bukarest jó vendéglátónak bizonyult: az első két hétben tavaszias meleggel ajándékozott meg. A szálló nincs messze a belvárostól, csupán 3 metrómegállóra van attól, s a szállásomul szolgáló hosteltől is csupán 2 megállónyira, bár a város nem olyan nagy kiterjedésű, mint Budapest és az egyes megállók közti távolságok is nagyobbak valamivel, mint itthon. A földszintes épület egy forgalmas, villamosjárta, 2x2 sávós út mentén található, 10 emeletes blokkházak szorításában. Nem messze van a város egyik nagy bevásárlóközpontja, így a gyalogosforgalom is jelentős. A szomszéd hentes nyitott ajtaja előtt, a városban egyébként mindenfelé felbukkanó kóborkutyák (politikailag korrekt kifejezéssel: 'közösségi', vagy 'tulajdonos nélküli' ebek) pihennek békésen, tapasztalataim alapján csöppet sem veszélyeztetve a domináns faj biztonságát (bár éppen távozásom után kavart

nagy port egy halálos kimenetelű kutyatámadás, mely újra felszínre hozta az igazából mindig csak rövid időkre szunnyadó problémákat).

A kapcsolatfelvétel során éreztem némi tájékozatlanságot a programmal kapcsolatban részükről, ami talán nem is csoda, hiszen először vettek részt a Leonardóban. Emellett az ismeretlenekkel szembeni tartózkodás is szerepet játszhatott abban, hogy nehezen indult be a

1. kép A Casa Ioana

beszélgetés. A kezdeti bizonytalankodás után az egyik szociális munkás hölgy-Monica Breazu- azonban hamar felvette a fonalat, s így már az elejétől az ő iránymutatása és segítsége alapján alakultak a programjaim és ő volt az, aki elsősorban bemutatta nekem intézményüket, a Casa Ioana-t. Az első hetem az intézmény és a munkamódszerek megismerésével, a felvételi lapok, az esetmunka komolyan formalizált folyamatának, iratanyagának áttelintésével telt.

Alapítványuk kezelésében két intézmény van, a város két különböző pontján, jelenleg-ahogy fentebb már említettem-, azonban csak az általam látogatott családos szálló üzemel, a másikon felújítási munkák zajlanak, így az üresen áll.

A működő átmeneti szállójukban elmondásuk szerint a 'housing first' módszer alapján dolgoznak. Elsősorban gyerekes családokat, anyákat, kisebb részben pedig idősebb, egyedülálló nőket látnak el, (összesen 50 főt, gyermekekkel együtt) egy éves határidővel. Ezalatt az idő alatt törekednek arra, hogy munkahelykereséssel, az önálló élethez szükséges gyakorlati és mentális készségek kialakításával, fejlesztésével tegyék képessé ellátottjaikat a továbblépésre. A városban övük az egyetlen családos szálló, így nem meglepő módon

2. kép Négyágyas szoba idős nőknek

rendkívül hosszú a várólistájuk. Azt, hogy ki jut be a szállóra, nem a kronológiai, jelentkezési sorrend dönti el. A rászorultságot úgy határozzák meg, hogy a jelentkezővel kitöltetnek egy

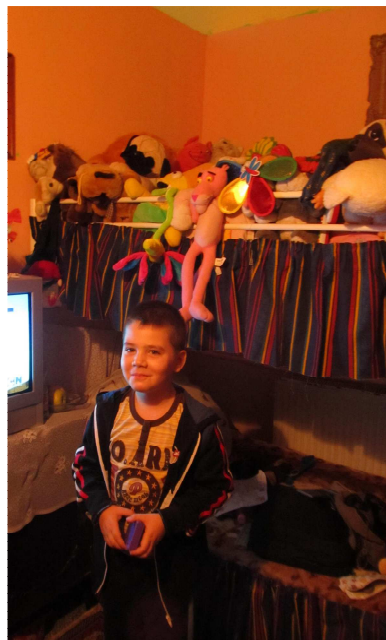
részletes esetlapot, mely több változó mentén nem csak az anyagi helyzetét, a család nagyságát méri fel, de azt is, hogy a mindennapi élethez szükséges készségeknek mennyiben van birtokában a jelentkező, fizikai és mentális állapota milyen mértékben erősíti a rászorultságát. Alkoholbetegség nem kizáró oka a felvételnek. Ahogyan már említettem, fontos különbség az állami intézményekkel összevetve az, hogy a Casa Ioanában nem csak helyi illetőségű, tehát nem csupán bukaresti személyeket látnak el: az egyetlen kritérium a rászorultság.

Az 50 lakó és a szálló ügyeit tehát 4 szociális munkás és általában változó számú, jelenleg 12 önkéntes (diák, vagy máshol teljes állásban dolgozó) személy végzi. A konkrét esetmunkával azonban az 5 főállású munkatársból csupán ketten dolgoznak. A komolyabb team-eken (ezek havonta egyszer vannak, s ezen nem csak az összes szociális munkás, de a hely alapítója és vezetője, Ian Tilling is részt vesz), illetve az esetmunka bizonyos fontosabb fordulópontjain pedig segítséget kapnak a többi tagtól, de legnagyobb szerepet ebben a támogatásban, az irodát irányító Andreea végzi. Az esetmunkát vivő szociális munkások az első 3 hónap után alakítják ki az elláttal és Andreeával közösen a kigondozási tervet (az első határ a két hétig tartó próbaidő), majd 2-3 hetente szintén komolyan formalizált módszer alapján mérik fel a terv alakulását. Ők segítenek munkakeresésben, az önéletrajzok megírásában, s abban is, hogy az iskolából esetleg kimaradt gyerekek újra visszakerüljenek az oktatásba. Fontos azonban, hogy az önálló életre való felkészítés jegyében csak útmutatást adnak lakóiknak, a hivatalokkal, a munkaadókkal való közvetlen kapcsolattartás mindig a lakó feladata. A esetmunkát vivő szociális munkások családonként kezelik a lakókat, tehát nem személyenként, hanem családonként dolgozik velük egy-egy szociális munkás. Hivatalos utógondozásra kapacitásuk nincs, alkalmanként vannak visszajárók, sokszor gyerekek, akik tanulni, játszani visszatérnek néha, de ezek az esetek nem tekinthetők formális utógondozásnak. A szociális munkásoknak un. hivatali munkaidejük van, hétfőtől péntekig 9-17 óráig vannak bent a szállón. Hétvégén nincsenek bent, ilyenkor a lakókra van bízva, hogy a felmerülő problémákat és konfliktusokat megoldják, az elmondottak alapján többnyire sikerrel.

Az önkéntesek lehetőségeikhez mérten járulnak hozzá a munkához, van aki pszichoterápiát végez, van aki játszik, tanul a gyerekekkel, vagy éppen cirkuszba, múzeumba kíséri őket.

A szállásért a jövedelem arányában jelképes összeget kérnek lakóiktól, a kimondott elv ezzel kapcsolatban az, hogy ellátottjaikban alakuljon ki egyfajta tulajdonhoz való felelős viszony. A fizetésben a jövedelem függvényében 4 kategóriát állapítottak meg, jellemzően az egyik az, ahol jövedelem hiányában nem kérnek hozzájárulást a lakóktól, de mivel az esetmunka része az is, hogy minél hamarabb folyamatos álláshoz, keresethez juttassák lakóikat, ez az állapot többnyire átmeneti (a legmagasabb fizetendő összeg 100 lej, ami nagyjából 7000 forintnak felel meg).

A vizesblokkok rendezettek, egy közös konyha van, ahol a hűtőszekrényt és a mosógépet is elhelyezték. A mosógép használati rendjét előre beosztják, a munkaidők figyelembe vételével. A konyha, a hűtőből való korábbi rendszeres lopások miatt működő kamerával van felszerelve. A lopásokat azonnali végleges kizárással szankcionálják. A konyhát este

3. kép Otthon

10-től, reggel 7-ig zárva tartják. A takarítását szintén beosztott rend szerint a lakók végzik. A szállón alkalmanként van bogárprobléma (ágyi poloskát említettek), jelenleg ilyen panaszuk nincs. A közös helyiségekben tisztaság van, szépen rendben tartják azokat.

A szálló felszereltsége hogy maga után kívánnivalót egyes részeken: az egyik oldali

4. kép Most van fény

szobáknak például csak természetes fénye van (ha van), itt mesterséges világítással a szobák nincsenek ellátva (egy régebbi boltból alakították lépésenként lakhatóvá az épületrészt). Ahogyan a lenti képen is látszik, a plafon és a fal közt van egy rés, másrészt az utca felé nyíló ablakból kap a szoba természetes fényt.

A házirend alapjai hasonlóak az itthon megismertekhez. Az ellátásból való időszakos kizárás oka lehet egészségügyi, végleges kizárás pedig lopásért, illetve verbális és fizikai erőszakos

magatartásért jár. Alkoholt fogyasztani a szállón

és annak 100 méteres körzetében nem lehet, vendégeket 10-12-ig és 18-20 óra között fogadhatnak.

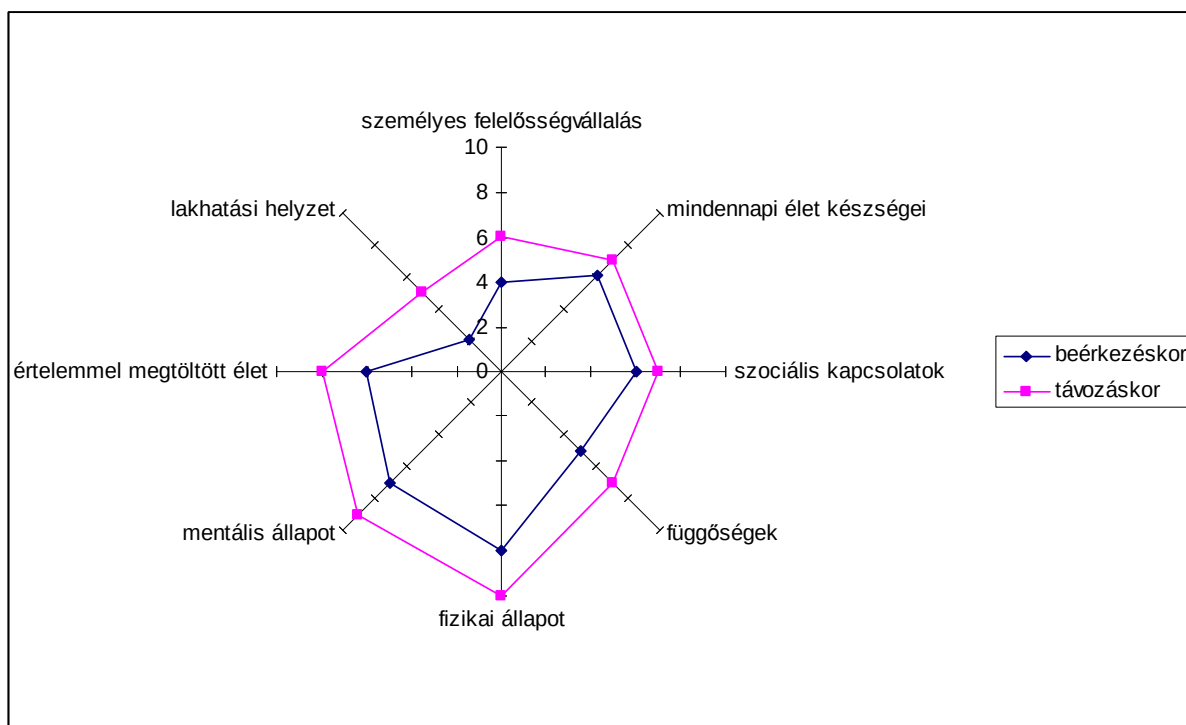
Kisebb lakógyűlésük hetente van, általában hétfőn. Ottlétem második hetében volt szerencsém részt venni ezen a „kis” lakógyűlésen. Nem tartott sokáig: az új lakókra való tekintettel és egy friss munkavállalás okán megbeszélték a mosógéphasználat időrendjének változásait, s mivel más lényeges dolog nem történt, az egész 15 perc alatt véget is ért. A gyűlésen a szociális munkáson kívül mindösszesen 7 hölgy és 5 gyermek vett részt. Az iroda előtti ’zsibongóban’ egy vonalban ültek az ellátottak és viszonylagos távolságra az ügyvezető szociális szakember.

Havonta egyszer tartanak ún. nagy lakógyűlést, melyen nem csak egy szociális munkás vesz részt, de a csapat minden tagja jelen van, beleértve Ian Tillinget is. Itt többnyire a problémásabb ügyeket beszélnek meg, sokszor szükség is van hát Mr. Tilling tekintélyt parancsoló jelenlétére, hiszen több lakó is van jelen, hamarabb elszabadulnak az indulatok...Éppen el tudtam csípni még december közepén egy ilyen lakógyűlést: a fő konfliktust itt a mosógéphasználat szolgáltatta. Többen nem tartották be az időrendet, valaki el is rontotta a gépet, s mivel időrenden kívüli használat során keletkezett a hiba, nem lehetett a felelősöket megállapítani. Végül abban egyeztek meg, hogy bizonyos összeget (kb. 10 eurónyi lejt) letétbe helyeznek a lakók, s rongálás esetén megpróbálják ebből fedezni a javíttatást. A lakógyűlés menete rendkívül kötött volt ebben az esetben: a gyűlést az irodavezető, Andreea vezette, akit nem csak a lakók, de kollégái is nagy csendben hallgattak, a viták során is ő volt az, aki határozott döntéseket hozott az érintettek megszólítása után. Mr. Tilling is véleményezte az ügyet-aki bár láthatóan jól értette a beszélgetést, de állásfoglalását angolul fogalmazta meg, s Andreea tolmácsolta azt a lakók felé.

A szállón volt szerencsém beszélni egy hölgy lakóval is, hiszen vendéglátóim megemlítették, hogy van egy magyar anyuka is a szállón, s ha akarok beszélhetek vele. Ildikó 40 éves, Marosvásárhelyről házasodott Bukarestbe. Mivel környezetében nem nagyon használja, ezért anyanyelve erősen kezd kopni, sokszor nem is tudta magát magyarul kifejezni, de ez a folyamatos beszélgetést azért nem akadályozta. Négy éve vált el, de férje már régebb óta „valahol” Olaszországban dolgozott, kapcsolatuk nincs, a 2 gyermeket maga tartja el, most éppen egy iskolában takarít, abból származó jövedelméből élnek. Pénzt félretenni nem tud, nem tudja, hogy az egy év után mi lesz majd velük. Két hónapja van az szállón, így vele az esetmunka formálisan még el sem kezdődött. Munkahelyén tudják, hogy hajléktalan, de ebből hátránya nem származott. (Többször rákérdeztem a Casa Ioana és a Samusocial Romania munkatársainál is a társadalomban élő szolidaritásról. A válaszokat persze fenntartással kell

kezelnem, hiszen számukra a mindennapjaikban tapasztalt helyzet jelent egyfajta normát (még akkor is, ha ezt kritikával szemlélik), nekem pedig nem volt annyi időm, hogy komolyan vehető tapasztalatokat szerezzek. Viszont ők azt állították egyrészt, egymástól függetlenül, hogy az emberek általában segítőkészek, s kérdésre azt is elmondták, hogy az egyházak is sokszor segítenek a rászorulóknak, étellel, de olyan is van, hogy egy-egy templom papja a rendelkezése alatt álló épületek bizonyos részeire fogad be embereket a nehezebb időszakokban. Magam pedig az itt eltöltött rövid idő alatt szintén azt tapasztaltam, hogy az emberek a metrón megjelenő kéregető számára (ahová egyébként hajléktalanok nem nagyon juthatnak a biztonsági személyzet ébersége okán) könnyebben nyúlnak a pénztárcájukhoz, mint amit itthon tapasztalok. Ez nem csupán az egyfajta anyagi transzfer okán lehet fontos jelenség, de azt is jelezheti, hogy mennyire rekeszti ki a mindennapok közönsége a személyes érintkezésből, a személyes teréből az elesetteket, ami nyilván hozzájárul a szubjektív depriváció itthonitól eltérő percepciójához. De természetesen mindez hipotézisalkotáshoz is kevés tapasztalat volt.)

A munkamódszerek vizsgálatára oly módon volt a személyes beszámolókon túl lehetőségem, hogy a formalizált gondozási folyamat minden fontos dokumentumát-a felvételi laptól kezdve, az esetmunka haladását felmérő nyomtatványon át, az 'eredményességi csillagig' (mely 8 tengelyen jelöli ki az ellátott mentális-, fizikai egészségében, felelősségérzetében, stb. az esetkezelés során bekövetkező változásokat)-a kezemhez kaptam angol nyelven kinyomtatva, de ezeket nem vihettem el magammal, hanem a különálló irodának, gépteremnek, játszóháznak használt helyiségben tanulmányozhattam, jegyzetelhettem ki alaposan.

3. ábra A személyiség leírása nyolc dimenzióban, az 'eredményességi csillag'

A fenti ábra az említett 'eredményességi csillag', így próbálják megjeleníteni az írásos felmérés után az ellátott állapotában létrejött változásokat egy 10 fokozatú skálán, minden 3. hónapban, amikor frissítik a lakóval közösen a gondozási tervet. Ideális esetet jelöl a fenti ábra: itt minden szegmensben javulás mutatkozik a beérkezéskor felmért állapothoz képest, - nagyjából ez a valóságban is így van, nem nagyon láttam olyan esetmunkát, ahol romlott volna az ellátott állapota a benntartózkodás során. (A 'lakhatási helyzet' kezdeti 2-es értéke mondjuk azt jelöli, hogy az utcán, de fedett helyen lakott rövid ideig a Casa Ioanába bekerült személy, 4-es értéke pedig azt jelzi, hogy x hónap után már van annyi takarékosága, hogy innen kilépve bérlakásba tudjon költözni.)

Az első hetem teljes egészében, s a második hetem egy része is a Casa Ioanában zajlott, de ezzel nem zártam le az itteni tapasztalások sorát, később lehetőségem volt Ian Tillingel is beszélni, aki Angliából csöppent Romániába a 90-es évek első felében, s egykori rendőrből lett a bukaresti hajléktalanellátás példamutató, többször komoly címekkel elismert szereplője és épp novemberben, egy prágai gyűlésen választották a FEANTSA egyik fontos tisztségviselőjévé. Elsősorban a Casa Ioana kezdeteiről beszélt, a hőskorról, amikor az utcagyerekekkel folytatott munkája után kérték fel hivatalos helyről, hogy segítsen megvalósítani Bukarestben a hajléktalanellátást. Arról az időről, amikor fogalma sem volt, hogy hogyan kezdjen a dologhoz, megkért két hajléktalant, hogy mondják el, hogy szerintük

milyen kellene legyen egy ilyen célokat szolgáló intézmény, hogy az első állami támogatás, amit kapott, az konkrétan a kezébe nyomott 2000 dollár volt. Hogyan lett a kezdeti nehézségekből aprólékos építkezéssel egy olyan intézmény, ahol a tudatos szociális munka, a tudatos személyiségfejlesztés eredményeképpen a Casa Ioana lakóinak 80%-a az egy éves terminus után bérlakásban tud magának továbblépést biztosítani. Ez az adat rendkívül meglepett, egyrészt azért, mert eszerint az egyéves terminus alatt a segítséggel talált munkából az előtakarékosság során félre tudnak annyit tenni, amennyi egy lakásbérlethez szükséges (úgy, hogy az előre fizetendő kaució itt is bevett eljárási forma a lakásbérlesekénél), másrészt a korábban olvasottakból az derült ki (erre fentebb utaltam is), hogy Romániában nagyon szűk a bérlakás piac, mert a tulajdonosok jórészt lakói is ingatlanjuknak. A szociális bérlakásokat a kerületek (sectorok) kezelik, de azok mennyiségéről a szociális munkások sem tudnak szinte semmit, az önkormányzatok ugyanis „nem mondják meg”, hogy mennyi áll rendelkezésre...Az általam megkérdezettek valamiféle „ügyeskedéseket” gyanítanak a háttérben, jó kelet-európai módra...De nem lehet mondani, hogy lakóik nem részesülnek a szociális lakásokból, volt már olyan, hogy ellátottjaik több éves várakozás után hozzájutottak ilyen formában lakhatáshoz. Az igazsághoz tartozik, hogy Mr. Tilling azt is elmondta, a hosszútávú nyomonkövetés hiányában nem tudnak pontos adatot arról, hogy korábbi ellátottjaik esetében milyen mértékű a „visszaesés”, de kapcsolatban vannak természetesen más intézményekkel, s nagyon ritka az, hogy viszontlátnák a rendszerben korábbi lakóikat. Beszült a hajléktalanság demográfiájának Romániát jellemző változásairól is, arról, hogy a korábbi időben ez főleg egyedülálló, idősebb férfiakat érintett, a 2000-es évek közepétől egyre gyakrabban jelentek meg gyermekes családok az utcán, ezért is kezdtek a Casa Ioana-nál strukturális változtatásokba és a korábbi éjjeli menedékhelyet családok szállóvá alakították, s további céljuk pedig, hogy bántalmazott nők számára létesítsenek védett szállót. Beszült a szociális munkások felelősségéről, a lakók aktív szerepéről a rendszerben, hogyan jöttek rá fokozatosan arra,

hogy a lakók számára az intézményt fenntartó team és a társadalom

5. kép Együtt a csapat, a főnök éppen elveszőben a bürokrácia útvesztőiben

támogatása mellett mennyire fontos szerepet játszik a sorstársi támogatás is.

És természetesen szót ejtett arról is, milyen felépíteni egy szervezetet olyan hivatali környezetben, mint a romániai. Milyen nehézségeket okozott a támogatás (mint említettem, 2011-ben sikerült szervezetüknek olyan akkreditációt szerezni, melyen keresztül állami forrásokhoz juthatnak, de költségvetésüknek így is több, mint 60%-át kell államon kívüli forrásokból előteremteniök), az együttműködés hiánya (majd 2 évtizedes munkája után idén nyáron történt meg először, hogy az önkormányzat több non-profit szervezet bevonásával közös stratégia kidolgozásának tervével szervezett találkozót), milyen nehézségeket állít a bürokrácia és a korrupció. De beszélt arról is, hogy mindezen nehézségek mellett a sok-sok év munkája azért komoly hitelességet és ezen keresztül jobb lehetőségeket biztosít számára a hivatalos eljárásokban. (Saját munkájára annyit mond, hogy ez nem más, mint „egyszerű project management”.) Jövőbeni feladataikról, terveikről beszélve az anyagi források további bővítését említette célként. A 'housing first' módszer kapcsán megemlítette, hogy szeretnének egy kiléptető lakáshoz jutni a közeljövőben, illetve tervezik a Casa Ioana országon belüli bővítését: tervei szerint egy vidéki nagyvárosban szeretne újabb intézményt nyitni pár éven belül, erre a legvalószínűbb célpontnak jelenleg Kolozsvárt tartja.

Nagy élmény volt hallgatni ezt az embert, hiszen az emberi felelősségvállalás, az önzetlen humánus olyan példáját nyújtja Ian Tilling, ami bármely kor embere számára csodálatra, tiszteletre méltó lehet!

6. kép Ian Tilling

Karácsony előtt nem sokkal rendezte meg a Casa Ioana a szokásos 'Soup Kitchen' projektjét, melyet újabban már évente kétszer, Húsvétkor és Karácsony előtt tartanak meg. Rendszerint Bukarest főpályaudvara, a Gara de Nord mellett osztanak ilyenkor partnerszervezeteik támogatásával, segítségével meleg ételt, élelmiszercsomagot és ruhát. Az alkalmakat komoly média figyelem is kíséri (nem csak rendőri vegzatúra, mint egyéb európai helyeken), hiszen Mr. Tilling jó kapcsolatait jó célra felhasználva, többek között Nagy-Britannia romániai nagykövete is merőkanalat ragad a kezébe, s levest oszt a hajléktalanoknak. Évi két ilyen esemény nyilván nem oldja meg a maradék 362 nap minden gondjait, de természetesen nem mindegy, hogy a helyi média milyen kontextusban beszél, s milyen személyekkel hozza összefüggésbe a város elesettjeit. Nem mindegy, hogy a média csatornáin rendőri igazoltatást érdemlő bűnözőket, vagy segítségre szoruló elesetteket láttatnak az otthon, kényelmes fotelben ücsörgő polgárokkal

Ezen az eseményen magam is részt tudtam venni, egyrészt, mint a célcsoport tagjainak felkeresésére alakított csapatok egyikének tagja, másrészt magán a konkrét eseményen is, mint rendkívül nehéz csomagok emelője, pakolója. Kezdetben kicsit talán szokatlan volt a médiafelhajtás, de megértvén a jó célokat, végül magam is megnyugodtam.

4. A Samusocial Romania-nál

4.1.A Samusocial Romania bemutatása

A Samusocial a társadalmi kirekesztés ellen jött létre 1993-ban, melynek alapítója a francia Xavier Emmanuelli. 2001-ben vált nemzetközi szervezetté, azóta 4 kontinensen dolgoznak, mindenhol hasonló elvek és módszerek alapján. Bukarestben 2004 óta vannak jelen, ekkor hozták létre az első éjszakai mobil team-et, a szintén Emmanuelli által alapított Orvosok Határok Nélkül szervezet segítségével, irodát a 2. szektortól kapták ingyen használatba. A következő évben 10 fő kapacitású sürgősségi menedék megnyitásában vesznek részt (ebben már partnerként a Casa Ioana is szerepel, a két szervezet kapcsolata azóta is igen jó, bár formális kapcsolatot nem tartanak fenn). 2007-ben bővítik utcai szolgálatuk profilját, ekkortól profi szakemberek vesznek részt az utcán élők pszichiátriai és mentális problémáinak megoldásában. 2008-ban szociális fürdőt létesítenek a rászorulóknak és kapcsolatba lépnek a városi kórházzal, melynek eredményeként azok vállalják, hogy sürgősségi esetben 60 fő

számára menedéket nyújtanak és meleg ételt adnak. 2009 óta osztnak hetente egyszer meleg ételt a rászorulóknak. Évről évre szerveznek különböző figyelemfelkeltő akciókat: óriásplakátokon, a nyomtatott sajtóban és a televíziók csatornáin keresztül próbálják a jobb sorsúakat emlékeztetni az emberi szolidaritás szükségességére. Partnerséget kötöttek az egyik legjelentősebb romániai könyvkiadóval, a Humanitas-szal, melynek keretében könyvjelzőkön keresztül kértek segítséget a munkájukhoz. Hozzájuk fűződik annak a programnak a romániai megvalósítása is, melyben az egyik vezető romániai kereskedelmi televízió főműsoridejének időjárásjelentését hajléktalan felnőttek mondták be, s közben a közönség megismerhette röviden életük történetét is, ezzel is hozzájárulva a társadalmi kirekesztés enyhítéséhez.

A bukaresti Samusocial igen széles körben munkálkodik a város elesettjei érdekében. Volt szerencsém bepillantani a nappali centrum, a munkavállalási workshop és az utcai szolgálat munkájába is.

4.2.A Samusocial mindennapjai-a nappali ellátás

A Cotroceni palota szomszédságában, a bukaresti Botanikus kert mellett van nappali ellátással foglalkozó szolgáltató egységük. A hely nem nappali melegedőként szolgál, hanem egyfajta ellátó központként működik. Az épületet az illetékes sectortól kapják használatra. A környék rászorulóit tisztálkodni tudnak itt (ezt mozgáskorlátozottak számára is elérhetővé tették), illetve orvosi szolgálat áll rendelkezésükre a hét 4 napján, a hét minden munkanapján pedig egy pszichológus és két szociális munkás segít ügyes-bajos dolgaik intézésében. Az engem körbe vezető kolléga-Ionel Constantin-állítása szerint napi 25-30 fő veszi igénybe

7. kép Alina munkában

szolgáltatásaikat. (Ellátottjaikra jellemző, hogy általában egyedül élnek, vagy legföljebb 3-4 fős „bandában”. Nehéz megtalálni őket a nappali centrumon kívül, mivel folyamatosan mozgásban vannak, gyakran változtatják alvóhelyeiket-ezt Ionel önvédelmi okokkal magyarázza.) Fontos feladata az

intézménynek az említettek mellett,

tartós élelmiszereket, kekszeket, illetve rendszeresen alsóruházatot (zoknit, alsóneműt), cipőt és az esetleges ruhaadományok osztását is elvégzik. A rendelkezésre álló egy darab mosógép sajnos csak a helyben használt törülközők mosására használható.

A 3. és 4. hetet tehát a Samusociál ismételt látogatásaival töltöttem. Elsősorban a pszichológusként itt heti 4 napot, összesen 20 órát dolgozó Camelia Dumitru segített sokat a hely szerepének, programjainak, projektjeinek megismerésében. Cami elsősorban a munkavállalást elősegítő programokat dolgozza ki és hajtja végre. Részt vehettem volna már a 3. hetem második felében az általa hetente tartott workshopon az épület erre a célra berendezett alagsorában, ez aznap, -más kötelezettsége okán-ugyan elmaradt, de a következőt már megtartotta. A foglalkozásokat általában 5-6 ember látogatja minden héten, célja a munkához szükséges személyes értékek fejlesztése (kitartás, türelem) és az elvégzett munka örömeinek megismertetése. Camelia elmondta, hogy elvileg munkát találni annyira nem nehéz, bár a válság óta persze minden nehezebben megy, az alapvető nehézséget az ő álláspontja szerint az okozza, hogy kliensei nehezen maradnak meg a kötöttségeket jelentő munkahelyi szabályok szorításában. Ezen is segíteni kíván az általa irányított program.

Cami segítségemre volt abban is, hogy alaposan kikérdezhettem az angolul kevesebbet beszélő szociológus kolleginát Alina Neagut is. Mivel Alina dolgozott korábban az állami szociális szektorban is, ezért segített nekem abban, hogy a két szektor működése közti különbségeket megismerhessem. Ő az ellátórendszer legnagyobb hiányosságát az orvosi, pszichiátriai szegmensben látja, szerinte itt kellene legnagyobb mértékben és sürgősen beavatkozni-a Samusocial készített is 2009-ben egy survey-t a hajléktalanok mentális egészségével kapcsolatban, s az eredmények akkor is azt mutatták, hogy sürgős állami beavatkozásra volna szükség. Romániában is bezárták a pszichiátriai intézményeket, s az ezekben addig ellátott emberek jelentős része az utcára került, a hajléktalanellátó intézmények pedig nem képesek megtartani őket, hiszen nem tudják szakemberek hiányában kezelni az állapotukkal összefüggő nehézségeket. Az állam azonban nem is észleli a problémát... A szociális munkás kollégák számára a legtöbb feladatot a személyes iratok pótlásában való segítségnyújtás adja, hiszen ezek hiányában a rászoruló semmilyen ellátáshoz, támogatáshoz nem jut hozzá az állami szociális szektorban, márpedig az a legnagyobb rendszer. Fontos feladatuk az is, hogy rávilágítsanak az elesettek számára a lehetőségeikre, mivel nagyon sokan nincsenek is tisztában azzal, hogy milyen ellátásokra jogosultak.

Beszéltem az orvosi feladatokat ellátó Simona Mihailával is. Nem meglepő módon legtöbb feladatot a különböző tüdőbetegségek ellátása, a rászorulóknak szakemberhez való irányítása adja számára. Fertőző betegségek esetén az ellátás és a gyógyszerek ingyenesek, ez esetben az

állam természetesen-és szerencsére-, nem annyira akkurátus a személyi iratok kapcsán. Emellett folyamatban volt tűcsereprogramjuk is, amit megpróbáltak széleskörű tájékoztatók nyújtásával is kiegészíteni, e program azonban jelenleg forráshiány miatt szünetel.

Bár a segítő személyzet száma itt is elég alacsony, de jól kimunkált, alapos program alapján végeznek széleskörben tevékenységet.

4.3. A Samusocial mindennapjai-a munkavállalási workshop

A 4. héten végre részt vehettem a *Samusocial Occupational Workshop*ján (foglalkoztatást elősegítő foglalkozás), melyet a nappali centrumban tart keddenként délelőtt Camilia, aki 3 éve dolgozik a Samusociálnál, s mikor elkezdte ezt a munkát, még más fogalmai voltak a szakmai sikerességről... A szakmai tanácsadás mellett önbizalomépítő és motivációt fejlesztő foglalkozásokat tart Cami, emellett a kognitív képességek fejlesztésére is figyelmet fordít.

Az adott alkalom nem indult kedvező jelekkel: kellemetlen esős, szeles, hideg idő volt, a ház előtt meglehetősen tumultus volt, s Cami kétségbeesetten próbált normális mederben tartani egy beszélgetést; meglehetősen zaklatottnak is tűnt. A program kezdetére azonban megnyugodott, az előzményeknek

annyi következménye

8. kép Önfelelt munka

maradt, hogy csupán két hölgyet marasztalt a programra, ahogy mondta, most több emberrel nem tudna együtt dolgozni. A két hölgy: az idősebb Mihaela, aki végzettségét tekintve is festő, valamit még angolul is beszélt („Life is a competition and the survivor is she alive, and not who have a car.”), s a fiatalabb Mariana, aki árvaházban nőtt fel, családjá azóta sincs. Mindketten dolgoznak több-kevesebb rendszerességgel, de személyi papírjaik hiányoznak, ami Mihaela számára nagyobb probléma jelenleg, hisz így nem jut hozzá majd öregségi nyugdíjához. A foglalkozás kézműveskedésből áll. Mihaela igazi profiként dolgozik, ami persze nem csoda. Ahogy beszélgetünk, úgy születnek a keze alatt sorban kisebb-nagyobb mestermunkák. Marianával több munkája van Caminak, hisz ő nem érzi annyira otthonosan magát ezekben a tevékenységekben, s például a családját firtató kérdésekre is azt válaszolta

Camilia, hogy sokszor ő maga viselkedik úgy, mint egy gyerek. Sokszor kell biztatni, hogy bátran dolgozzon saját kútjából, a szakember szerint igen alacsony az önértékelése, ezt kell benne javítani, erősíteni a foglalkozások során, hiszen nagyon bátortalanul kezd bele önállóan bármibe. Sokszor pillantgat oldalra, hogy a „profi” hogyan kezd egy adott témába, s leginkább ezt próbálja lemásolni. Cami ilyenkor közbelép, s például egy virágcserep festegetése közben azt javasolja, hogy hunyja be Mariana a szemét, s képzeljen el egy helyet, ahol szívesen lenne és próbálja meg ezt megörökíteni az ecsettel. Rövid időn belül kék, sárga színek jelzik, hogy behunyt szeme mögött a tenger jelent meg, amit nagyon szeretett, amikor életében kétszer-járt ott. A festés, a színek kapcsán sütöttem el igen korlátozott román tudásom egyik gyöngyszemét: „Rosu, galben si albastru cel frumos stiagu nostru.” (mondóka a román trikolor színeivel, a hazaszeretet kifejezésére), amire Mariana kicsit keserű mosollyal jegyezte meg, hogy persze szép, szép, főleg, ha van hol laknod...Egyébként mindketten lakásban laknak, de mindketten veszélyeztetettnek számítanak: Mihaela barátoknál lakik itt-ott, de volt már utcán is rövid ideig, Mariana pedig egy bérelt lakásban, aminek egy ideje már nem fizeti a bérleti díját, hiszen kiderült, hogy hosszú hónapokig nem is az eredeti (Franciaországban élő) tulajnak fizetett komoly összegeket...

Egy idő után kibővül a csapatunk: fent megszűnt a dömping, így dumcsira, vigyorgásra lejött hozzánk Simona, a dokinéni és Alina. A hangulat addig sem volt szigorú, s ahogyan Cami szerint is Alina az igazi mókamestere a csapatnak, így tovább is oldódott a hangulat.

Közben megtudtam azt is, hogy folyamatos, igen jó kapcsolatot tartanak az egyik meglátogatandó „célpontommal”, a Ateliere Fara Frontiere-vel. Főleg olyanokat próbálnak hozzájuk küldeni, akiknek a munkavállalásra egyéb lehetőségük nem nagyon van: nyugdíj előtt állókat, időseket, illetve olyanokat, akiket fizikai, vagy mentális állapotuk többé-kevésbé kizár a legális munkaerőpiacról. A

9. kép Tere-fere workshop

workshopon jelenlevő két hölgy ugyan kap lehetőséget ha akar, de mivel nekik most is van épp munkájuk, ezért ők nem tartoznak kifejezetten az AFF célcsoportjához.

A workshopon résztvevők egyébként teát, kávét kapnak, ha kérnek (csak úgy, mint az európai program keretében jelenlevő magyarországi szociális munkás vendég), illetve kapnak

élelmiszer-csomagot is, hiszen ha itt jelen vannak, akkor a szociális kávéházok ellátását aznap nem tudják igénybe venni.

4.4. A Samusocial mindennapjai-a mobil team

A Samusocial mobil csapata hetente két alkalommal végzi utcai szociális munkát. A csapat 3 tagból áll: Lidia, szociális munkásként, Bogdan pszichiáterként és Razvan, aki sofőrként tagja a csapatnak. Munkájuk nagyon fontos az utcán élő bukaresti hajléktalanok számára, hiszen olyan utcai szolgálat, aki tekintet nélkül mindenre figyel, aki utcán él, nem nagyon van más (vannak, akik utcán élő drogosokkal, vagy gyerekekkel foglalkoznak, de más csoport kikerül a látókörükből). Munkájuk délután 5-kor kezdődik ezen alkalmakkor, de nem azonnal az utcai portyázással kezdenek-mikor jelen voltam, soha nem történt meg, hogy fél 7-nél korábban elindultunk volna, egy alkalommal majdnem fél 9 volt, mire kikanyarodtunk a nappali bázis udvaráról, viszont nem nagyon tart 11 óránál tovább (bár engem olykor az utolsó metró indulása előtt kitétek az éppen aktuálisan legközelebbi metróállomásnál). Természetesen 5-7-ig sem telik dologtalanul az idő: vannak olyan munkák, amiket Lidia ekkor tud elvégezni: ez vagy adminisztratív munka, vagy pedig tanácsadás. Egy alkalommal másfél órát beszélgetett egy pszichésen sérült hölgygel az ellátásának lehetőségeiről, az egyik fontos pont (ezen már meg sem lepődtem) a személyi iratok beszerzéséről szólt. (Fentebb írtam, hogy Romániában is gondot jelent az, hogy a pszichiátriai intézeteket bezárták. Lidia ennek kapcsán elmondta, hogy elvileg minden sector fenn kellene tartson ilyen jellegű intézményeket, de ez leginkább írott malaszt marad, ő a 3. sectorban tud ilyen helyről, ahol 20 ember ellátását tudják elvégezni.) Ilyenkor egyébként már nincs nagy nyüzsgés a nappali centrumban, mikor Lidiának 5-kor jönnek, Camiliának akkor „teszik le a lantot”, de hivatalosan nem kezdődik egy újabb műszak az épületben.

A hét azon napjain, mikor nem az esti mobil ügyeletet végzik-ez legalábbis Lidiára igaz, ellátottjainak segít a hivataloknál ügyes-bajos dolgaik intézésében. (Bogdannak ez részmunkaidős munkája, főállása máshol van).

A fentiek értelmében talán mondanom sem kell, hogy mivel ők végzik a legszélesebb körű utcai ellátást, ezért működésüket az egész város területére kiterjesztik, érdekes nyomon követni a térképen, hogy valóban milyen pókhálószerűen járják be a várost. Nincsen fix útvonal, az aktuális útitervet ad hoc módon állapítják meg. Az autójukban ruhák (meleg felsők, nadrágok, zoknik), meleg leves és az immár igazán hideg alkalmakkor jó minőségű hálózás volt megtalálható. Az út főleg nagy forgalmú utak mentén vezetett, meg is álltunk

egy 2x2 sávos úton, ahol a két ellentétes irányú forgalmat elválasztó korlát mellett ücsörgött egy úr. Lidia és Bogdán is kiszállt hozzá. Ismerték jól, alkoholproblémákkal küzd, békés ember, a hidegek előtt be szokott húzódni az ekkor nyíló menedékhelyek egyikére. (Lidia elmondta, hogy december 10-e körül szoktak nyitni azok a menedékhelyek, melyeket ideiglenesen a téli hónapokra nyit meg a város, de ezen a novemberi (25-ével kezdődő) héten már volt olyan hideg, hogy nem várták meg ezt az időpontot, korábban a rászorulóknak rendelkezésére bocsájtották ezeket. Mivel korábbról tudtam, hogy náluk-a nappali centrumban-csak a tusoláshoz használt törülközőket mossák Ionelék, rákérdeztem Lidiánál arra is, hogy az ilyen igényeiket az utcán élők hol tudják kielégíteni? Elmondta, hogy az Üdvhadsereg a város több pontján üzemeltet olyan intézményeket, melyek a mosásra megnyugtató megoldást nyújtanak.)

Kérdeztük az urat, de semmi aktuális, olyan segítséget kívánó problémája nem volt, amit Lidiának tudtak volna orvosolni, így egy jó pohár meleg levest kapott és tovább is álltunk. Az autóval játszóterek, parkolók környékére kanyarodtunk be, majd egy híd alatti, üres, pusztán hagyott telket is felkerestünk. Itt egy összeeszkábált kunyhót kerestünk volna, de sem lakóját nem találtuk, s a kunyhó sem volt már meg. Lidia elmondta, hogy az itt lakó férfit nagyjából 1 hónapja látták utóljára, ez állandó helye volt, nem tudja mi történhetett vele. Körbejártunk, de nem találtuk nyomát. Utunk során eljutottunk Bukarest egyik központi terére is, a Piața Victoriei-re, ahol egy magányos férfit találtunk, illetve tőle nem messze egy csatornalejárót, ami éppen üres volt, de látszott, hogy lakják: kartondobozok, paplanok voltak benne felhalmozva, egy fiatal szipus srác lakhelyéül szolgált. Ahogy a magányos úrral beszélgettünk, feltűnt a srác is, de amint befejeztük az öreggel a beszélgetést, ő újra eltűnt.

10. kép Éjjeli őrjárat

Gyalog körbejártunk még, s a tér körüli üres telkeken kerestünk újabb lelkeket, de eredménytelenül. Ezt az alkalmat a város szélén, egy római katolikus missziónál zártuk. A missziónál idősebb, részben mozgáskorlátozott hajléktalanok laktak. Itt egy bő órát eltöltöttünk, ahol 3-4 lakó aktuális problémájának megoldásában

próbált Lidia és Bogdan segíteni. A beszélgetés ugyan végig románul folyt, de a misszionárius így is roppant jó benyomást tett rám, egész lényén látszott a támogató, empatikus odafordulás. A további utak is hasonlóképpen alakultak, azzal a különbséggel, hogy nem minden „túra” zárult a missziónál, az aktuális feladatokat korábban telefonon lebeszéljük, s ennek fényében látogatják meg azt újra. (Lidiától tudtam meg azt is, hogy a korábban a Samusocial által megjelentetett Gazeta Strazii-hajléktalanok által írt, nagy boltok pénztárainál árult újság-financiális gondok miatt körülbelül két éve már nem él, s az sem dolgozik már a cégnél, aki ennek atyamestere volt).

5. Rövidebb intézménylátogatások

Sajnos többször okozott leküzdhetetlen akadályokat a bürokrácia, illetve a korábban is tapasztalt bizalmatlanság a „messziről jött idegennel” szemben²⁶. Mentorom, Monica Breazu szerint az állami, önkormányzati intézményeket csak úgy tudtam volna hivatalosan meglátogatni, ha kérvényeket írok, ennek az elbírálása pedig több hetet vett volna igénybe, ami túllépett volna bukaresti tartózkodásom időkeretén. Azt, hogy végül mégis meglátogathattam két önkormányzati fenntartású intézményt, csak Monica összekötöttéseinek köszönhetem, hisz mindkét igazgatót ismerte még az egyetemről, illetve a saját finom erőszakosságomnak, mellyel kifejeztem mentorom felé, hogy én bizony igen szeretném ezeket a látogatásokat...Emellett volt, ahol nem jártam sikerrel: a hajléktalan gyermekeket istápoló Concordia alapítvány előbb azzal utasította el jelentkezésem, hogy írjam le pontosan, hogy mit szeretnék tőlük, majd miután szinte minden-természetesen teljesen ártalmatlan-kérdésemet egyenként leírva, a Leonardo programra hivatkozva jelentkeztem újra, még csak elutasító válasza sem méltattak. De így is tehettem pár napos, vagy egy beszélgetés erejéig tartó rövidebb látogatásokat több intézményben. Így meglátogathattam az Ateliere Fara Frontiere (Műhelyek Határok Nélkül) egyesületet, egy a 2. sector által fenntartott gyermekekkel foglalkozó intézményt és a bukaresti hajléktalanellátás nagy intézményét, a „Pallady”-t.

5.1. Az Ateliere Fara Frontiere (Műhelyek Határok Nélkül) egyesület

Következő célpontom az Ateliere Fara Frontiere (Műhelyek Határok Nélkül) egyesület volt, melynek irodái, munkacsarnoka a Casa Ioanától nem messze, a Piața Sudului metróállomásától 2-3 percre volt, egy ipari park területén. Az egyesület 2008-ban alakult, egy nemzetközi (francia, svájci) kezdeményezés részeként. Munkájuk alapvetően a 'social aconomy' kategóriájában határozható meg legpontosabban: nagy figyelmet szentelnek a környezetvédelemnek, főleg használt, romlott számítógépek és egyéb informatikai kiszolgálóegységek feldolgozásával foglalkoznak, s olyanokat munkáltatnak, tanítanak be, s támogatják egyéb szakirányú továbbképzését, akik a munkaerőpiacon különféle okok miatt nagyon nehezen

11. kép Doru-sűrög, forog, vicceskedik találtnának maguknak megélhetést. Így nem csak hajléktalanokat támogatnak, de mozgássérülteket, korábbi kábítószerfogyasztókat, alacsony végzettségű, veszélyeztetett csoportokat is. A program abból áll, hogy folyamatos bejelentett munkát biztosítanak az ellátottaknak, amiért azok fizetést kapnak (kb. 600 lej havonta, ami nem magas összeg, de arra már elég, hogy lakhatást finanszírozzanak belőle), emellett naponta egyszer meleg ételt kapnak, fizetik a városi tömegközlekedés költségeit, illetve támogatják és fizetik a tanulásuk költségeit. (Szállást azonban ők nem tudnak biztosítani. A „céget” nekem bemutató munkatárs, a korábbi hajléktalan, világutazó, több nyelvet beszélő nagydumás Doru Ipeghian éppen ezt nevezte meg az egyik legnagyobb problémának az elesettek munkavállalásával kapcsolatban: az utcáról, vagy egy éjjeli menedékhelyről bejárva nem lehet folyamatos munkát vállalni.)

Emellett közösségépítő foglalkozások segítik az ellátottak integrálódását: alkalmanként foci, péntekenként közös főzés, ezekre a családtagokat és a barátokat is meghívhatják. De a Casa Ioanával például úgy is kibővítették a kapcsolatukat, hogy onnan vannak, akik az AFF-hez járnak beletanulni a kompjuterezés rejtelmeibe. A csapathoz szociális munkás és pszichológus is tartozik. Minden pénteken tartanak olyan team-et, ahol a munkavállalók motiváltsága, a csapat- és személyiségépítés a téma. A program számomra is meglepő módon sikeres, hiszen Doru állítása szerint a programot elkezdők 65%-a marad a végéig (2 hónap próbaidő után 1+1

évre kötnek szerződést a programban résztvevőkkel). A honlapjuk szerint munkavállalóik „fontos szerepet kapnak, mint egy gazdasági cselekvés szereplői, így fejlesztik az önbizalmukat és pozitív önképet építenek bennük”. A program ugyan rendkívül szimpatikus, de sajnos strukturális változásokhoz nem tud hozzájárulni: a programban jelenleg összesen 20 támogatott vesz részt, s ennek is csupán töredéke egykori hajléktalan...

Érintőlegesen említettem meg a program másik fontos részét: a javított, összerakott kompjuterekkel az ország sok pontján találkozhatnánk, hiszen ezeket iskoláknak, non-profit szervezeteknek és rászoruló

12. kép Önfelelt munka 2.

magánszemélyeknek osztják ingyen, vagy minimális hozzájárulásért. Emellett reklámanyagok újrahasznosítását is végzik: táskákat, szatyrokat varrnak ezekből. Fenntartható foglalkoztatás és fenntartható fejlődés, azaz felelősségvállalás a társadalomban, felelősségvállalás a természetért-lehetnének teljes joggal a jelszavaik.

5.2. A 4. sector gyermekszállója

Következő állomásom a szintén a Casa Ioana szomszédságában lévő városi fenntartású gyermekeket ellátó intézmény. Ide is csak Monica személyes közbenjárására, ismeretségénél fogva jutottam be megigényelt engedély nélkül. Bár a hely nagyon szép volt, igazán igényesen berendezett szobákkal, kiszolgáló helyiségekkel, de arra mégis külön megkértek, hogy ne fotózzak bent...

A hely nem nagy, 3 szoba, egyenként 3-3 emeletes ágygal. Összesen tehát 18 gyermek fér el egyszerre, azonban krízishelyzetben el tudnak még szobánként 2-2 apróságot helyezni. A fiatal igazgató az intézmény egyetlen szociológus-szociális munkás végzettségű munkatársa, mellette dadusok és gyermekpszichológus tartozik a csapathoz. Ahogyan láttam, főleg óvodás és kisiskolás korú gyermekek élnek a szállón, az igazgató elmondása szerint a nagyobb gyermekek jelenléte nem is igazán jellemző. A gyerekek főleg szülőktől kerülnek be a szállóra és nem közvetlenül az utcáról, ez krízishelyzetben jellemzőbb. Az sem jellemző, hogy hosszútávon maradnának, a leghosszabb idő, amit egy gyerek a szállón töltött, 2 év volt, de inkább a pár hónapos ittlét a jellemző. Az igazgató ennek kapcsán elmondta, hogy 2004 óta sokkal kevesebb jogosultság van az állam kezében a szülőkkel szemben. Azelőtt könnyebben

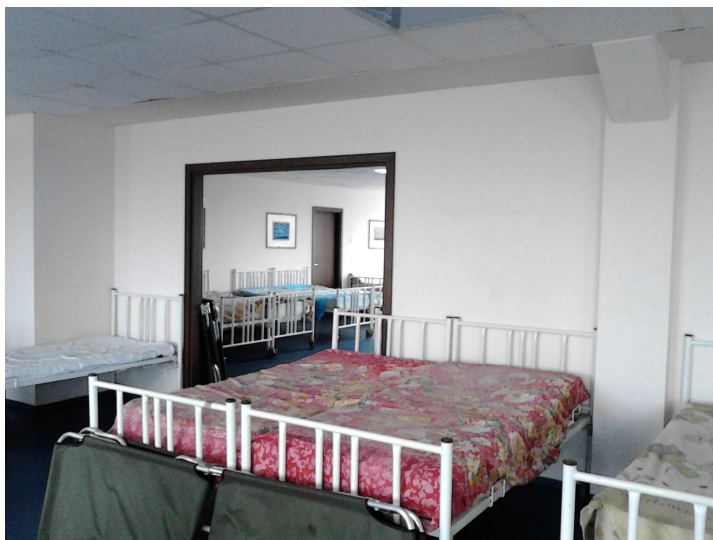
vehettek el egy gyereket a szüleitől, ha annak életmódja, körülményei ezt szükségessé tették, most már az is problémát okoz, hogy abban az esetben eljárjanak, ha a gyereket koldulásra fogják. A gyermekek távozása után elvileg 3 hónapig létezik nyomkövetés, de a gyakorlatban ez nehezen kivitelezhető, mivel hamar eltűnnek szem elől a gyerekek szüleikkel együtt. Utcai munkát is végeznek gyermekekkel, de az a jellemzőbb, hogy hívásra mennek helyszínre. Az országban van hivatalos nevelőszülői státusz, elsősorban erre alkalmas munkanélküliek jutnak így megélhetéshez, a gyermekek pedig családi környezetbe. Az ellenőrzést folyamatos monitorozással végzik el.

A Casa Ioanával ők is aktív kapcsolatban vannak: amíg olyan gyermekes szülők vannak munkában, akiknek a gyermekei nem járnak még óvodába, vagy iskolába, a szülők munkaidejére itt helyezik el a kicsiket.

5.3. A bukaresti önkormányzat szociális támogatásokkal foglalkozó főigazgatóságának felnőttek számára létrehozott integrált szociális szolgáltató központja-a „Pallady”

Belekerült egy jó negyedóra, míg rájöttem, hogy a velem szemben ülő fiatal srác, Monica újabb ismerőse, Cristian Iftene nem más, mint a komplexum igazgatója. Nem volt az sem mindennapi, ahogyan létrehozta az intézményt: a város keleti határánál lévő négyemeletes épületet és a hozzá tartozó telket 2010-ben kapta a bukaresti önkormányzat szociális igazgatósága a helyi BKV-tól a RATB-től, hogy hozzanak létre egy hajléktalanszállót, komplex ellátással. Cristit előzőleg kiküldték Svédországba tapasztalatot szerezni, s az adaptálható ismeretekkel tarsolyában és megfelelő anyagi támogatással rábízták, hogy „csinálja meg” az intézményt. A svéd minta persze nem alkalmazható minden elemében Romániában. Ő az emberi tényező azon oldalát hangsúlyozta, mely lakói felelősségvállalásával van összefüggésben: az általa látogatott svéd intézményt 3 év alatt egyszer sem kellett kifesteni, mert a lakói vigyáztak rá, óvták a berendezéseket, itt ezt nem tudná megtenni. De igaz, ami igaz: az általam bejárt helyiségek nagyon szépen rendben voltak tartva, a vizesblokkok is rendkívül civilizáltak néztek ki, s bár már 3 éve működik a szálló, eléggé „frissen mázoltnak”, tisztának tűnt mindenhol. Picit tán irigykedtem is...

A komplexum alapvetően 3 fajta szállást biztosít, melyek-svéd minta szerint-szintenként is elkülönülnek egymástól, hogy a lakók a térben vertikálisan haladva is érzékelhessék, ha előrelépést tesznek életükben: legfölül az éjjeli menedékhely, a fapad jellegű szállás lakói élnek. Ez Bukarest legnagyobb ilyen jellegű intézménye, közel 700 fő befogadására képes,

13. kép Fapad a Palladyban

krízishelyzetben pedig további 300 személyt képesek elszállásolni. (Ehhez azonban már nem elég az épület szolgáltatása: az épület mellett álló lakókonténereket is megnyitják ilyenkor a rászorulóknak, s nem nagyon foglalkoznak az egy főre eső négyzetméter számmal.) Nagyon fontos kitétel, s ilyen máshol Bukarestben nincs is, hogy itt nem érvényes az a szabályozás, hogy csak helyi illetőségű személy veheti igénybe a szállót, ha rászoruló, akkor jöhet mindenki, ide még személyazonossági sem szükséges. Sokszor, főleg, ha gyakori nevet mond be az illető, a becenevét is felírják a regisztrációs lapra, hogy valahogyan azonosítani tudják. A szálló ezen része novembertől általában márciusig van nyitva, de ez nincs köbe vésve, az időjárás ezt a szabályt felülírhatja, ottlétemkor is korábban megnyitották a hidegre való tekintettel. Ugyanígy igaz ez a napi nyitvatartásra: délután 5-től van beengedés, de a reggeli távozást annyira nem sürgetik, ha kint zuhog a hó, persze az egész napra nem maradhatnak bent a lakók, a takarítás miatt. Az igazgató szerint az egész városban egyébként mintegy 2000 férőhely van, sok hajléktalant így nem tudnak ellátni. Elmondta azt is, hogy minden sectorban kellene legyen valamennyi szállás, de van olyan sector, ahol csak gyerekeknek van, de felnőttek számára nincs szálló, sőt olyan sector is van, ahol hivatalosan, papíron létezik ellátás, a valóságban azonban nincs...A kapcsolattartás a sectorokkal szintén változó minőségű, van, ahol folyamatos kapcsolatban vannak, van, ahol válaszra sem méltatják őket (csak emlékeztetőül: Bukarest legnagyobb hajléktalanellátó intézményéről beszélünk). A többi önkormányzati fenntartású szállóval csak a téli időszak után van formális kapcsolat, ekkor 2-3 alkalommal találkoznak és beszélnek át a téli tapasztalatokat, az év más szakában hivatalos kapcsolatuk nincs. Azt fontos problémának is tartotta, hogy a bukaresti hajléktalanellátásban nem létezik közös stratégia, amin az sem segít, hogy minden sectornak külön ágazati igazgatósága van.

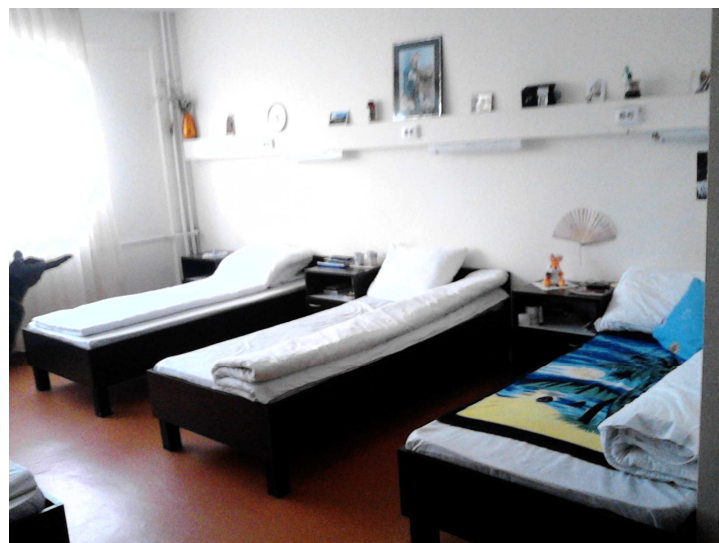
Az ügyeleti munkát, a beengedést a korábbi tapasztalatokból okulva 10 biztonsági őr-szerű fickó végzi, mellettük két szociális munkás teljesít szolgálatot, akik csak akkor kerülnek kapcsolatba a lakókkal, ha valami kérdés merül fel, vagy ügyes-bajos dolgaikban kérnek segítséget. A beengedés igen nagy szigorúsággal zajlik: ötösével jöhetnek be a lakók, a csomagjaikat le kell adják, ezeket egy önkéntes

14. kép Rekreációs szoba gumibottal, avagy a valóság diszkrét bája

egy elzárható sátorba viszi. A szobákba semmit nem vihetnek fel, sem ételt, sem italt, még üdítőitalt sem. Ételt pedig osztanak az este folyamán, így gondolom a tisztaság érdekében zárják ki az ilyen jellegű csomagokat a hálóból. Mosásra a lakóknak van lehetőségük. A bodyguardok ezután minden egyes lakót megmotoznak (mikor jelen voltam, az igénylők száma nem érte el a 300-at, valószínűleg az enyhe idő miatt, de 8-900 embert végigmotozni nem csak nehéz munka lehet, de a téli hidegben kint várakozóktól is nagy türelmet igényelhet). Az ügymenet ezen része számomra enyhén szólva személytelennek tűnt, persze a várakozóknak is érdekében áll a személyzet gyorsasága, de ez nem kéne megakadályozza őket a valamivel emberibb hozzáállásban...

A csapatnak nagyon kevés szociális szakember a tagja, cserében viszont nagyon sokat dolgoznak. Az ügyeletben lévő szociális munkások 12 órát dolgoznak egy ügyeletben,

15. kép Négyágyas szoba a Palladyban

Cristiannak hivatali munkaideje volna, délután 4-ig, de amikor a beengedésnél ott maradtam, soha nem láttam haza menni. Elmondása szerint a túlórát nem fizetik meg...Említettem, hogy bizonyos feladatokat-általában egyetemista-önkéntesek végeznek, emellett bizonyos fiatalabb lakók is besegítenek a munkába, szobákat

takarítanak, ruhákat, ételt osztanak, vagy segítenek tusolni a rászorulóknak. A tusolás egyébként kötelező, azokat a lakókat, akik nem hajlandók tisztálkodni, kizárják a szállóról. A fertőző betegségekkel, bogarakkal kapcsolatban viszont nem ilyen szigorúak. Cristian elmondása szerint a TBC sem kizáró oka az otthagadásnak, persze mindent megtesznek azért, hogy az illető mielőbb kezeléshez jusson, de azért, mert valaki beteg, nem zárják ki a szállóról.

Az alacsony küszöbű ellátás mellett az alsóbb szinteken emelt szintű ellátást is biztosítanak hajléktalanoknak, egyrészt 60 év felettieknek, másrészt 60 év alatti férfiaknak. Ezek bentlakások, tehát folyamatosan ott lehetnek a lakók napközben is.

Az időseknek 4 ágyas szobákban biztosítanak ellátást, s minden szobához fürdőszoba is jár, emellett minden szinten egy-egy jól felszerelt konyha is rendelkezésükre áll. Mivel orvosi szolgáltatást nem tudnak folyamatosan biztosítani, ezért komolyabb egészségügyi problémával szenvedőket nem fogadnak. Az utóbbi két ellátási formánál fontos kritérium újra a bukaresti illetőség! A szerződéseket egy évre kötik az idősebbekkel, de ezeket újra és újra meg lehet hosszabbítani.

A 60 év alattiak átmeneti szállóján hasonló feltételeket találunk, annyi különbséggel, hogy a szerződéseket fél évre kötik.

A három fő ellátási forma mellett még tartanak fenn krízisszállót „tradicionális”, illetve egyszülős családoknak is. A család legalább egyik tagjának ez esetben is bukarestinek kell lennie, s 60+30 napig tartózkodhatnak a szállón, illetve az egyik szint egy folyosóján szellemi fogyatékos gyermekek számára rendeztek be szobákat, segítő személyzettel és szakemberekkel. (Áthaladtunkkor az egyik kisfiú szó nélkül, pipiskedve, nagy kerek szemekkel simogatott bele a szakállamba, folyamatosan követve minket és bárhányszor visszatértem, ezt újra és újra megtette...)

6. Összefoglalás

Összességében sikeresnek látom a Bukarestben eltöltött 6 hetemet. Az ellátórendszer jelentős részéről szerezhettem benyomásokat, s a legfontosabb tapasztalatom talán az volt, hogy az anyagi és a bürokratikus nehézségek ellentételezéséként az elkötelezettség az, ami segíti a szociális szféra dolgozóit, hogy minél sikeresebben támogathassák a rászorulókat. Ennek kapcsán fontos különbségnek látom a hazai viszonyokkal összevetve, hogy szociális munkásokat a legmagasabb szinten képeznek, így tehetséges, motivált fiatalok választják

szakmájukként az elesetteknek való szakszerű segítségnyújtást. Az intézményrendszer talán kevésbé összetett, mint itthon és többek is panaszkodtak arra, hogy rendkívül kevés az intézmények, felelős hivatalok közti kommunikáció, ami javítva, fejlesztve, viszonylag alacsony anyagi ráfordítással is jelentős hozadékkal járhatna. Úgy tűnik azonban, talán éppen a tavalyi évben történtek meg a kezdő lépések, s talán felgyorsulnak ezek a folyamatok is Bukarestben.

Nem titkoltan azzal a feltételezéssel kezdtem el a bukaresti munkát, hogy a lakosság részéről a hazaitól gyökeresen eltérő attitűdöt tapasztalok majd, mellyel a hajléktalanság kérdéséhez fordulnak. Sajnos kevés benyomást szereztem ebben a kérdéskörben, hogy határozottan állást tudjak foglalni, de talán mégis mondhatom, hogy valamivel támogatóbb, segítőkészebb a romániai társadalom, mint a hazai. Talán az érintett szervezetek is nagyobb energiát fordítanak arra, hogy a „többségi” társadalommal megértessék a szolidaritás szükségességét, hogy ne megvessék, hanem megértsék és támogassák az elesetteket.

7. Jegyzetek

A jegyzetek mellett zárójelben az adott weboldal felkeresésének dátuma látható.

A 6. kép forrása: <http://blogs.fco.gov.uk/ralucabragarea/2012/04/02/great-britons-in-romania-ian-tilling-and-casa-ioana/> letöltés 2013. december 1-én

¹ http://oterkep.blogspot.hu/2011_06_01_archive.html (2013.09.10.)

A térkép jelmagyarázatától eltérőek a régióelnevezések, hiszen hivatalosan nem a terület történeti elnevezését használják, hanem földrajzi égtájak szerint jelölik az adott régiót.

Bukarest-Ilfov

Centru

Crisana=Észak-nyugat

Banat=Nyugat

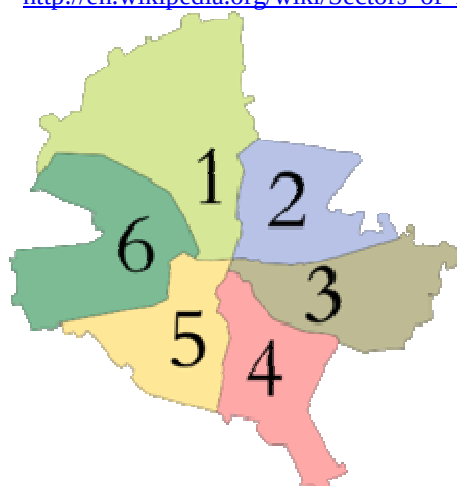
Oltenia=Dél-nyugat

Muntenia=Dél

Moldova de Sud=Dél-kelet

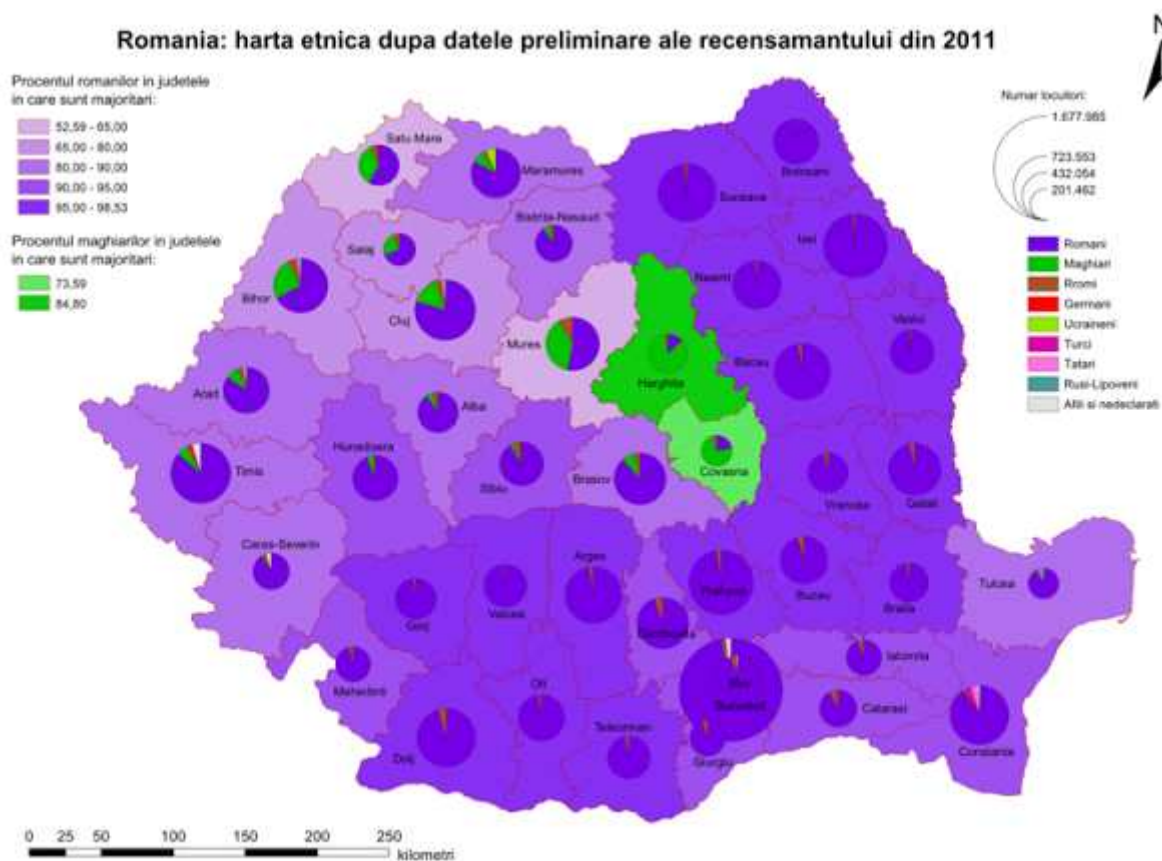
Moldova de Nord=Észak-kelet

² http://en.wikipedia.org/wiki/Sectors_of_Bucharest (2013.09.10.)

³ <http://www.mmuncii.ro/pub/imagemanager/images/file/Rapoarte-Studii/081208Report2008-2010.pdf>
(2013.09.10.)

⁴

http://hu.m.wikipedia.org/wiki/F%C3%A1jl:Harta_etnica_2011_JUD.png (2013.09.10.)

⁵ <http://itthon.transindex.ro/?cikk=20810> (2013.09.10.)
http://en.wikipedia.org/wiki/Religion_in_Romania (2013.09.10.)

⁶ <http://www.romania-insider.com/unemployment-goes-up-slightly-again-in-romania-but-still-well-below-eu-averages/100737/> (2013.09.11.)
<http://countryeconomy.com/unemployment/romania> (2013.09.11.)
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php?title=File:Unemployment_rate_2001-2012_%28%25%29.png&filetimestamp=20130627102805 (2013.09.11.)

-
- ⁷ <http://www.mmuncii.ro/pub/imagemanager/images/file/Rapoarte-Studii/081208Report2008-2010.pdf> (2013.09.11.)
- ⁸ <http://sanz.ro/reszlinfo.php?id=105> (2008-as adatok) (2013.09.11.)
- ⁹ http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/3-08022012-AP/EN/3-08022012-AP-EN.PDF (2013.09.11.)
- ¹⁰ <http://www.inequalitywatch.eu/spip.php?article99&lang=en> (2013.09.11.)
- ¹¹ <http://www.nineoclock.ro/romania-the-country-with-the-highest-poverty-levels-in-the-eu/> (2013.09.11.)
- ¹² www.mmuncii.ro/pub/imagemanager/images/file/Rapoarte-Studii/081208Report2008-2010.pdf 6. oldal (2013.09.11.)
- ¹³ http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php?title=File:At-risk-of-poverty-or-social-exclusion-rate-by-age-group,-2011-%28%25-of-specified-population%29.png&filetimestamp=20130305081548 (2013.09.11.)
- ¹⁴ http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php?title=File:At-risk-of-poverty-rate-before-and-after-social-transfers-and-at-risk-of-poverty-threshold-%28for-a-single-person%29,-2010-and-2011-%28%25%29.png&filetimestamp=20130307143801 (2013.09.13.)
- ¹⁵ http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/People-at-risk-of-poverty-or-social-exclusion (2013.09.13.)
- ¹⁶ http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-11-004/EN/KS-SF-11-004-EN.PDF (2013.09.13.)
- ¹⁷ http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/images/archive/a/a0/20130903125229!Population-by-tenure-status%2C-2011-%28%25-of-population%29.png (2013.09.13.)
- ¹⁸ <http://sanz.ro/reszlinfo.php?id=108> (2013.09.14.)
- ¹⁹ www.mmuncii.ro/pub/imagemanager/images/file/Rapoarte-Studii/081208Report2008-2010.pdf 15-16.o. (2013.09.14.)
- ²⁰ <http://www.feantsa.org/spip.php?article853&lang=en> (2013.09.14.)
- ²¹ <http://www.hirado.hu/Hirek/2011/11/20/18/Egyre-tobb-a-hajléktalan-Romaniaban.aspx> (2013.09.14.)
Ebben a riportban a bukaresti hajléktalanok számát 10000 főre teszik.
- ²² <http://www.samusocial.ro/proiecte/proiect-atelier-ocupational-pentru-persoane-adulte-fara-adapostdin-bucuresti/> (2013.11.20.)
- ²³ <http://www.feantsa.org/spip.php?article854&lang=en>
- ²⁴ <http://www.mmuncii.ro/pub/imagemanager/images/file/Rapoarte-Studii/081208Report2008-2010.pdf> 16. oldal (2013.09.14.)
- ²⁵ <ftp://ftp.blackbox.ro/Casa.Ioana/Annual%20Report%202011-En.pdf> (2014.01.15.)
- ²⁶ Debbie Stowe a Culture Smart! sorozatban megjelent Románia kötetében külön fejezetet szentel a román társadalomban lappangó gyanakvásnak, melyet az 1989 előtti rendszer sajátosságaival, a besúgóhálózat kiterjedtségével és az ennek kapcsán kialakult attitűdök továbbélésével magyaráz.